

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н-6.01

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти
(повна назва кафедри)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
з основ образотворчого мистецтва з методикою керівництва
(назва дисципліни)

на тему
**«Формування живописних навичок у дітей
старшого дошкільного віку
в процесі ознайомлення з пейзажем»**

Студента (ки) II курсу групи 21ДО
спеціальності «Дошкільна освіта»

Ракоїд В.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник канд. пед. наук, доцент Корякіна І.В..

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

2021 р.

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні основи формування живописних навичок у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з пейзажем	6
1.1. Пейзаж як жанр образотворчого мистецтва.....	6
1.2. Завдання і зміст ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з живописом	14
1.3. Особливості виконання пейзажу дітьми старшого дошкільного віку.....	21
1.4. Образотворча діяльність дітей 6 року життя	28
Висновок до першого розділу	
Розділ 2. Дослідно-експериментальна робота щодо формування навичок живопису	35
2.1. Виявлення рівня сформованості живописних навичок у дітей старшого дошкільного віку.....	35
2.2. Розробка та впровадження системи роботи по ознайомленню дітей з жанром пейзажу.....	41
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	50
Висновок до другого розділу	
Висновки	55
Список використаних джерел	57
Додатки	

Вступ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі модернізації дошкільної освіти важливим завданням є формування творчої особистості дитини та розвиток її творчих здібностей. Без виховання естетично ерудованих людей, вміння розуміти та високо цінити мистецтво, без бажання у дітей творчого початку неможливе становлення гармонійної, розвиненої та творчо активної особистості. Через те що Україна перебуває на шляху становлення, то відповідно вона потребує щонайбільше освічених громадян, креативних особистостей, які були б здатні незвичайно, підходити до вирішення проблем. В естетичному розвитку головну роль відіграє мистецтво через його виняткової здатності комплексно, гармонійно впливати на духовний світ людини[5].

Комплексне образотворче мистецтво розглядають як цілісний феномен художньо-творчої діяльності обдарованої особистості. Тому «мистецтво є джерелом комплексних естетичних знань, підставою для формування досконалої людини» [1, 53]. З іншого боку, художньо-творча діяльність є одним із проявів мистецьких прагнень людини. Тож «сутність мистецтва полягає у творчості, яка визначає процес творення мистецьких та культурних надбань, перебіг їх сприйняття» [7, 6].

На сучасному етапі розбудови суспільності спостерігається тенденція переходу до гуманістичної освіти, фундаментом якої є збереження, передача й набуття духовних індивідуальних цінностей. Метою навчання в такому контексті повинна бути послідовна реалізація гуманістичного принципу дбайливе ставлення до внутрішнього світу дитини, її інтересів та потреб, збагачення її духовного потенціалу [14, 9]. Досягненню цієї мети сприяє впровадження в освітньому процесі особистісно-орієнтованого підходу, спрямованого на неподільний розвиток індивідуальності дитини. Виховний процес за таких умов має на меті створення ситуацій для розвитку особистості, в яких вихованець набуває

можливостей опанувати досвідом особистісного ставлення до навколишньої дійсності.

У практиці навчання образотворчого мистецтва старших дошкільників важливим є проблема застосування творів живопису. Вивчення навчальних програм та методичних праць з образотворчого мистецтва показав, що в дошкільному віці передбачається ознайомлення дітей з творами українських (Й. Бокшай, Е. Волобуєв, М. Глущенко, С. Шишко, Т. Яблонська), та російських художників (І. Айвазовський, В. Васнецов, І. Рєпін, О. Саврасов, І. Звичайно що дитяча творчість – явище унікальне. Багато педагогів, як вітчизняних, так і зарубіжних, підкреслюють велике значення занять художньою творчістю у всебічному, особливо в естетичному розвитку особистості дитини. Дитяча творчість ґрунтується на наслідування, яке служить важливим фактором розвитку дитини, зокрема його художніх здібностей. Завдання педагога — спираючись на схильність дітей до наслідування, прищеплювати їм навички та вміння, без яких неможлива творча діяльність, виховувати в них самостійність, активність у застосуванні цих знань і вмінь, формувати критичне мислення, цілеспрямованість. Разом з тим у сучасних дослідженнях підкреслюється ґрунтовна роль творів живопису у формуванні естетичної культури особистості, розвитку уявлень про мистецтво у цілому. Найважливішим живописним жанром в дошкільному віці є пейзаж. Проте аналіз методичних праць, а також власні спостереження за процесом образотворчої діяльності виявили, що в дошкільному віці недостатньо використовують цей жанр мистецтва з метою розвитку естетичних уявлень дітей, формування у них поняття про твори живопису та технічних навичок роботи з художніми матеріалами. Відтак актуальність та мізерна розробленість проблеми й обумовили вибір теми бакалаврської роботи – «Формування живописних навичок у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з пейзажем».

На основі актуальності визначили:

Об'єкт дослідження - формування навичок живопису у дітей старшого дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності.

Предмет дослідження – організація роботи щодо ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з пейзажем.

Мета – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити вплив системи занять з ознайомлення з пейзажем на формування навичок живопису у дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: ознайомлення старших дошкільників з жанром пейзажу на заняттях з образотворчої діяльності є дієвим засобом формування у них живописних навичок зображення.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан дослідження проблеми у психолого-педагогічній літературі.
2. Описати особливості пейзажу як жанру образотворчого мистецтва.
3. Розробити та впровадити систему роботи з формування у дітей старшого дошкільного віку навичок живопису у процесі малювання пейзажу.
4. Експериментально перевірити ефективність розробленої системи роботи.

Структура курсової роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Розділ 1. Теоретичні основи формування живописних навичок у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з пейзажем

1.1. Пейзаж як жанр образотворчого мистецтва

Пейзажем називають зображення природи, міст, архітектурних споруд, моря тощо. Малювання пейзажу є одним з основних завдань у розвитку просторової уяви та просторового зображення у тих, хто малює. Зображення пейзажу розвиває естетичні почуття, навчає спостерігати дійсність, знаходити красу в звичайному і виділяти характерне.

З дитинства нас супроводжують картини природи, відображені відомими художниками. Усім відоме монументальне полотно пейзажиста І.І.Шишкіна «Жито» (1878): безкрає поле дозріваючого жита, облямоване ланцюгом могутніх сосен на горизонті, сприймається як епічний образ безкрайніх просторів рідної землі. Серед інших образів природи й тихі сумні літні вечори, і неозора водна гладінь, і невичерпна глибина фарб золотої осені. Це картини І.І. Левітана. Його картини настільки глибоко увійшли до нашого життя, що ми часто говоримо: «левітанівський куточок», «левітанівський настрій». Художник зумів розкрити своєрідний ліризм природи, показати її красу [25, 112].

Пейзажем називають також окремий художній твір (переважно живопису, графіки, рідше скульптурний рельєф), що зображає природу. Тут важливим моментом є сам вибраний художником природний або створений (ідеальний) природний мотив, що стає як би «героєм» твору. Окремі фігурки людей або тварин, а також невеликі сюжетні сценки в пейзажній композиції істотної ролі не грають і є засобом доповнення і поживлення пейзажу. Наприклад, в картині французького живописця XVII ст. Клода Лоррена «Викрадення Європи» (1655) міфологічна сцена не є головною. Справжній «герой» картини - світ прекрасної ідеальної природи, з якою людина живе в гармонії.

Визначають дві лінії розвитку пейзажу:

1. Пейзаж як утілення естетично і етично прекрасного, вигаданого образу природи і людини.

2. Пейзаж як портретне відображення природи конкретної країни.

Пейзаж може носити історичний (героїчний), ліричний, епічний, романтичний, топографічний, фантастичний (уявний) і навіть абстрактний характер. При цьому пейзажі можуть бути як камерними, так і панорамними.

Камерний пейзаж означає застиглий, точніше навіть сказати завмерлий під пензлем художника, але при цьому наповнений духом, живий. Панорамний пейзаж являє собою вид, що відкривається вдалечінь. Віддалення від предмета зображення важливо для досягнення широкого кута зору, так як основною характеристикою цього типу пейзажу є просторова глибина. Панорамний пейзаж являє собою один з найбільш поширених типів і дозволяє зобразити відкритий простір. На картині може бути середній, дальній і дуже далекий план, але ніколи не ближній. Даний тип пейзажу ідеально підходить для зображення грандіозних і вражаючих сцен – наприклад, заходу сонця, безкрайніх морських просторів, екзотичних та ефектних видів. При цьому глядач може відчутти себе частинкою природи. Панорамні пейзажі зображують великі простори, тому поле зору містить безліч елементів, причому художник не концентрує увагу на якомусь одному з них.

Також, пейзажний живопис можна класифікувати залежно від типу зображеного мотиву:

- міський (у тому числі архітектурний – ведута, капріччо і індустріальний) пейзаж;
- садово-парковий (зображення природного пейзажу разом з парковими скульптурами та архітектурою малих форм);
- природний (морський – марина, рівнинний, лісовий, гірський);
- сільський (поєднує архітектурний та природний пейзажі).

Міський пейзаж або урбаністичний – це еквівалент міського ландшафту. Різниця визначень полягає лише в тому, що перше стосується маленьких міст, а друге – великих урбанізованих.

Такий різновид, як міський пейзаж, став результатом декількох сотень років розвитку пейзажного живопису. У XV столітті набули поширення архітектурні пейзажі, на яких зображали види на місто з висоти пташиного польоту. На цих цікавих полотнах часто зливалися старовина і сучасність, були присутні елементи фантастики.

Ведута - це жанр венеціанського живопису XVIII століття, в якому зображується міський пейзаж у вигляді панорами, з дотриманням масштабу і пропорцій. Він тісно пов'язаний з іменами Карпаччо і Белліні – наближений до сучасного розуміння цього напрямку. Художникам вдалося знайти рівновагу між документальною точністю відображення міської дійсності і її романтичною інтерпретацією.

Капріччо (походить від італ. капрічіо, буквально – каприз, примха) – це архітектурний пейзаж-фантазія. Найвідоміші художники, що писали капріччо: Франческо Гварді, Антоніо Каналетто.

Індустріальний пейзаж. Пов'язаний з багатьма змінами в житті людей, коли образотворче мистецтво набуло особливий характер. Зміни торкнулися багатьох жанрів мистецтва, в тому числі живопису, і не обійшли стороною пейзаж. Так, в 30-і роки XX століття з'явився цікавий напрямок, який одержав назву «індустріальний пейзаж». В ньому відображення романтики, відновлення народного господарства: будівництво великих об'єктів промисловості, індустріальний ріст. Одним із засновників цього напрямку в пейзажному живописі прийнято вважати К. Богаєвського. Його улюблена тема – велич будов і досягнення радянських людей на трудовому фронті. Його картини представляють інтерес не тільки для поціновувачів мистецтва, а й для істориків. Багато художників не могли просто пройти повз творче життя своїх співгромадян. До індустріального пейзажу як теми зверталися такі художники, як Б. Яковлєв, П.Котов, І. Машков, А. Самохвалов. А. Купрін і багато інших пейзажистів.

Садово-парковий пейзаж представляє систему сполучень окремих елементів ландшафту, узгоджених в єдине художнє ціле, завдяки чому методи його художньої композиції в чомусь родинні методам композиції пейзажу в

живописі. До того ж необхідно зазначити, що окремі предмети, що є елементами садово-паркового пейзажу, часто самі по собі можуть представляти твори мистецтва або ж настільки гарні предмети природи, що вони розцінюються нарівні з кращими творами мистецтва.

До особливого різновиду пейзажу відносяться зображення водної стихії – морський та річковий пейзажі. Мариністи (фахівці з морського пейзажу) були не тільки експертами по хвилях та хмарам, але й кораблі з їх оснащенням виписували з такою точністю, що сьогодні їхні картини є цінним історичним джерелом з періоду голландської і англійської морської експансії. А також – шань шуй (в перекладі з китайської мови – гори і вода). Це жанр китайського живопису, який зображає гори і водопади.

Сільський пейзаж змальовує простори природи у селах різних країн – безкраї луки та відкрите блакитне небо, поваляні сарайчики та дерев'яні колодязі, білобокі хатини та фруктові сади. Все це сільський пейзаж. Майже кожен великий пейзажист писав картини сільських краєвидів. Цей стиль сформувався наприкінці XIX ст. Як протилежність екзотичній штучності великих міських парків і ностальгія по невибагливих сільських садочках з традиційними котеджами. Цей «селянський» стиль визначається близькістю до природи будь то рілля або ліс, море або озеро – і використанням простих, природних матеріалів і форм.

Велике поширення отримав космічний або астральний пейзаж – реально побачене з Землі або придуманий зоряний простір.

Шанувальники романтики віддають перевагу такому стилю, як нічний пейзаж. Він має риси духовної досконалості, усамітнення, роздуми і самопізнання. Незважаючи на те, що нічні пейзажі пишуть темними тонами, вони не створюють враження похмурих картин. Адже те місце, яке, здавалося б так знайомому вдень, вночі стає просто таємничим, чарівним і загадковим. Справжні цінителі всього прекрасного ніколи не обділяють увагою по філософськи задумливу, спокійну мрійливість нічних пейзажів.

В даний час нічний пейзаж може приймати самі різні форми. Він перебуває під впливом вже існуючих напрямків у живописі, перегукується з ними, і тому

часто пишеться в консервативному або класичному вигляді. Ще півстоліття тому поняття пейзажу не охоплювало такий великий круг тематики, як зараз. Особливо популярні нині нічні міські пейзажі. Для них характерні яскраві джерела світла, виділення окремих елементів архітектури, зображення в основному безлюдних вулиць, неглибокі тіні. Ці картини несуть в собі молодість, оптимізм і захоплення. Нічні та міські пейзажі незмінно знаходять відгук в душах безлічі цінителів чуттєвого і прекрасного живопису.

Уперше елементи пейзажу з'явилися в наскельних розписах епохи неоліту, пізніше – у прадавніх орнаментах. Так, в малюнках на плато Тассилін-Аджер в Алжирській Сахарі – в сценах полювання, перегону стад й ін. зустрічаються схематично виконані дерева, каміння, водна гладінь. Вони немов натякають на місце дії, але ще не створюють образу конкретної місцевості. Ширше розповсюдження пейзажні мотиви одержують в мистецтві Стародавнього Сходу і Криту, особливо в сценах із зображенням полювання фараонів або диких тварин в заростях (наприклад, розпис однієї з гробниць в Бені-Хасане, XX ст. до н.е., що зображає дику кішку під час полювання в чагарниках; «Куріпки в скелях», розпис одного з приміщень Кносського палацу на Криті, XV ст. до н.е.) [24, 14].

У мистецтві європейського середньовіччя, наприклад в староруському іконописі, природа зображується схематично. На староруських іконах ми бачимо ніби натяки на оточуючий фігурні сцени пейзаж: «гірки» позначають скелясту місцевість, окремі дерева невизначеної породи - ліс, плоскі невеликі будівлі - палаци, храми і т.д. Аж до XVI-XVII ст. пейзаж в європейському мистецтві був лише фоном для тематичної картини або портрета. Подібну роль він виконував і в знаменитому портреті Мони Лізи (бл.1503, Лувр, Париж) Леонардо да Вінчі.

Як самостійний жанр пейзаж вперше з'являється в середньовічному Китаї ще в VI ст. Пейзажі китайських художників дуже одухотворені і поетичні. Вони ніби вбирають в себе уявлення про безмірність і безконечність світу природи. На картині художника X ст. дунь Юаня «Річковий пейзаж», виконаної тушшю на шовковому сувої, простір здається безмежним, водна гладінь неосяжною, а

далечінь затягнена м'яким, туманним серпанком. Під впливом китайського живопису склався і японський пейзаж.

У європейському мистецтві передумови для формування пейзажу як самостійного жанру складаються в епоху Відродження. Художники звертаються до безпосереднього вивчення природи, будують простір в картинах, ґрунтуючись на принципах науково розробленої лінійної і повітряної перспективи, пейзаж у них стає реальним середовищем, в якому живуть і діють персонажі. Вже в першій половині XV ст. у швейцарського художника К. Віца в картині «Чудовий улов» (1444, Музей мистецтва і історії, Женева) з'являється пейзаж конкретної місцевості – береги Женевського озера. У невеликих графічних і живописних творах голландців І. Патініра, німців А. Дюрера і А.Альтдорфера пейзаж починає гранично панувати над сценами переднього плану [24, 58].

У середині XVI ст. у пейзажних циклах П. Брейгеля грандіозність бачення світу поєднується з якнайглибшим проникненням в специфіку народного життя, невіддільного від життя оточуючої людину природи. Такі його картини з серії «Пори року», «Повернення стад» і «Мисливці на снігу» (обидві - 1565, Віденський музей історії мистецтва). У XVII ст. у мистецтві класицизму оформились принципи ідеального пейзажу, в якому головне місце зайняв образ природи.

На картинах голландських живописців ми бачимо і піщані дюни, і болота, і безкрайні, що йдуть удалину, поля з самотніми млинами на горизонті. Дуже великої уваги вони надають зображенню неба і хмар, що біжать по ньому. Такі картини Я. ван Рейсдала «Вигляд села Егмонд», Я. ван Гойена «Вигляд річки Ваал біля Неймегена» (1649). Я. Вермера Делфтського привертає скромна вулиця його рідного Делфта («Вуличка», Державний музей, Амстердам), а М.Хоббема - спокійні сонячні куточки лісу («Ліс»). Голландськими майстрами створений новий тип морського пейзажу - марини [7, 19].

У XVII і XVIII ст. розповсюджується пейзаж, з топографічною точністю відтворюючи види окремих місцевостей і особливо міст. Чудовими майстрами топографічно точних міських видів були італійці Каналетто і Б. Беллотто. У

багатьох музеях світу можна побачити їх картини з видами міст Європи. У Росії представником даної техніки був живописець Ф.Я. Алексєєв, що створив численні картини з видами Петербургу і Москви, серед яких особливо виділяється «Вид Палацової набережної від Петропавлівської фортеці» (1794).

У першій половині ХІХ ст. у живописі романтизму прокидається інтерес до передачі різних станів природи, своєрідності національного пейзажу, проблем пленеру. Значний внесок у подальший розвиток пейзажного живопису зробив англієць Дж. Констебл, що писав свої картини цілком з натури, вміло передавав свіжість зелені, хмарне небо, різний характер освітлення в різний час дня («Вигляд на Хайгет з Хемпстедських горбів», бл.1834), а також французькі пейзажисти барбізонської школи. Барбізонці (Т. Руссо, Же. Дюпре, Н.В. Діаз і ін.) відкрили красу сільської Франції, простій, доброзичливій до людини природи («У лісі Фонтенбло», «Вид в Барбізоні» Т. Руссо). Близьким до барбізонців був К. Коро, що відобразив мінливі стани природи і прагнув за допомогою валерів створити відчуття вібрируючого повітряного середовища («Віз сіна», 1865-1870) [34, 53].

Пленерний живопис, інтерес до мінливого світлоповітряного середовища яскраво виявилися в творчості майстрів імпресіонізму. Вони «портретували» не тільки сільську, але і міську місцевість, створили багатогранний і динамічний образ сучасного міста («Бульвар капуцинів в Парижі» К. Моне). Майстри постімпресіонізму змінюють принципи імпресіоністів. П. Сезанн утверджує монументальність, первісну силу природи («Гора Сент-Віктуар»), а В. ван Гог наділяє пейзажні образи тривожним, нерідко трагічним емоційним значенням («Червоні виноградники в Арле», 1888).

У мистецтві ХХ ст. визнаними майстрами пейзажу стали художники, що спираються на реалістичну традицію світового мистецтва (Р. Кент і Е. Уайєт в США, Р. Гуттузо в Італії, живописець А. Наматжіра в Австралії і ін.).

У пейзажі порівняно з натюрмортом, інтер'єром, портретом інші вимірювання простору й масштабності. Перед живописцем (графіком) відкриваються великі простори, багатоплановість (глибина точки зору), багата

різноманітність форм, величин, кольорів, незвичність і постійна зміна освітлення, атмосферних явищ. Уміння розібратися в своїх враженнях від пейзажу, знайти в ньому найцікавіше, головне, відібрати потрібні деталі (а їх в природі дуже багато) і підпорядкувати їх цілому – завдання важка навіть для досвідченого пейзажиста.

У живописі пейзажу художник має відносну свободу в колористичних пошуках, трактуванні емоційних переживань при сприйнятті пейзажу. Проте, за словами Д.Ф. Юона, в зловживанні цією відотною свободою прихована «небезпека творчого зубожіння або безвідповідальності мистецтва». У «Замітках пейзажиста» В.В. Мешков відзначав, що, працюючи над картиною, він завжди піклувався про матеріальність форми. «Камінь повинен бути каменем, - пише він, - а не просто колірним позначенням, і добре, коли глядач може зрозуміти, граніт це, вапняк або пісковик. Треба помітити, що в молодості, не без впливу певних художників, я вважав поняття матеріальності застарілим поняттям. На щастя, я скоро відмовився від цього шкідливого твердження. Узагальнити в картині - не значить відмовлятися від прагнення до досконалості форми» [21, 27].

Робота над пейзажем, як і робота над фігурою, портретом, вимагає від художника уміння вільно малювати і писати фарбами. Інакше утруднення в передачі живописно-пластичних якостей натури змушують художника зображати предмети приблизно, декоративною плямою. Так, іноді в етюдах зображуються хмари, дерева, тварини, люди і т.д. Проте зображення в пейзажі названих предметів і об'єктів - це не тільки живописне завдання. Це органічне завдання для створення образу природи. Та й живописне завдання важко вирішити, якщо, наприклад, поганий попередній малюнок.

Разом з тим малюнок в пейзажі не слід розуміти і як прагнення до графічності, жорсткості зображення. Наприклад, картини І.І. Левітана «Свіжий вітер», «Березовий гай» не графічні, але намальовані дуже переконливо. От чому пейзаж треба не тільки вчитися писати, але і малювати - графітним і кольоровими олівцями, пір'ям, вугіллям, сангіною, працювати в гравюрі і т.п. Різноманітність техніки, матеріалів в роботі над пейзажем широко застосовували І.І. Шишкін, І.І. Левітан [25,43]. Д.О. Саврасов, І.І. Левітан, А.І. Куїнджі, В.Н.Бакшеєв,

З.А.Герасимов підкреслювали, що природу, її поезію, красу осягнули любов'ю, захопленим ставленням і поклонінням перед нею. У цьому вони бачили першооснову, запоруку успіху в роботі над пейзажем. Без цього не може бути істинного художника-пейзажиста

1.2. Завдання і зміст ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з живописом

Реалізація завдань освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» передбачає залучення вихованців до різних видів мистецької діяльності в умовах, спеціально створених для розвитку їхніх здібностей, формування здатності до самовираження з пріоритетом розвитку емоційної сфери, спрямованість на набуття ними життєвих навичок під час освітньої та самостійної художньої діяльності.

Живопис - це вид образотворчого мистецтва, твори якого (картини, фрески, картини) показують світ і впливають на думки та почуття громадськості. Живопис як вид образотворчого мистецтва перетворюється на реальність як джерело формування внутрішнього духовного світу людини. Про це свідчать вчення наступних педагогів та мистецтвознавців: І. Розумного, М. Овсяннікова, І.Астахова, Н. Дмитрієва, М. Когана [18, с.211].

Зрозуміти художній твір – значить, перш за все, відчувати, емоційно пережити його і вже на цій основі розміркувати над ним. Для цього і використовуються твори різних видів образотворчого мистецтва: живопис, декоративне прикладне мистецтво, книжкова графіка, у процесі знайомства з якими дітей вчать розуміти єдність змісту і форми, виразних засобів, формують естетичне сприймання, естетичні оцінки.

У процесі формування естетичного ставлення дітей до живопису головним є емоційно-іконографічне сприйняття художніх творів, іконографічних та виразних засобів, формування інтересів та уподобань. Про це свідчать дослідження М.Овсяннікова, І. Астахова, Н. А. Дмитра. На думку Є. Флериной,

Н. Сакулиной, В. Мухіної, навчаючи дітей сприйняттю творів живопису, ми тим самим робимо виразніше їх художню діяльність, принаймні остаточно очевидно, що в цьому процесі немає механічного перенесення способів діяльності [19, с. 63].

К. Ушинський надавав великого значення творам живопису в розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Принцип наочності він реалізував шляхом використання картин. Користь творів живопису, на його думку, полягає в тому, що дитина вчиться пов'язувати слово з зображенням. Картина одночасно розвиває мислення, спостережливість, естетичні почуття, уяву, і розвиток мовлення. І, як зазначає наша сучасниця І.Удовиченко, питання в тому «...як зробити так, щоб мовчазні експонати працювали на повну міць, не лише розповідаючи про минуле, а й гармонізуючи майбутнє?». Для цього потрібно розкривати дітям, молоді та й дорослим людям ціннісні смисли експонатів.

Діяльність дітей, пов'язана з живописом, повинна бути завжди розслабленою, сповненою щасливих амбіцій, творчої фантазії, ініціативи. Чим естетичніше розвинена дитина, тим сильніші її художні вміння та навички, тим повніша її творча діяльність. Особливу роль у становленні образотворчої діяльності відіграє розвиток у дошкільників художнього сприймання при ознайомленні з творами живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва.

Завдання ознайомлення дітей з живописом:

1. Розвивати непохитний інтерес дітей до живопису. Зрозуміти, що мистецтво відображає навколишній світ, і живописець зображує те, що викликало у нього здивування.
2. Познайомити, про що і як говорить мистецтво. Навчити спостерігати за особливостями та характеристиками різних видів мистецтва.
3. Продовжити роботу з формування навичок послідовного цілісного художнього сприйняття справжніх творів мистецтва.
4. Формувати навички та вміння спілкуватися про мистецтво з однолітками, дорослими, судити та оцінювати побачене.

5. Виховувати вміння милуватися творами, усвідомлювати настрій героя.

У процесі ознайомлення дошкільників з репродукціями художніх картин розв'язуються наступні завдання:

- формування здібностей художнього бачення картини;
- формування цілісного емоційного сприймання її змісту;
- розвиток естетичних уявлень і почуттів;
- виховання оцінювального сприймання змісту картин;
- збагачення словника яскравими образними виразами, епітетами, метафорами, порівняннями.

В останні роки все більше уваги приділяється ефективному використанню живопису в роботі з дітьми. Багато педагогів, мистецтвознавців пишуть про активізацію педагогічного процесу за допомогою живопису. На заняттях з малювання дітей знайомлять із чудовим світом мистецтва. Коли діти вперше зустрічаються із живописом, вони сприймають його як казкове продовження буття. Використовуючи цю особливість, у дошкільників формують здатність сприймати мистецтво як прояв дива, створеного людиною.

Дітей дошкільного віку знайомлять з такими жанрами живопису, як пейзаж та натюрморт, ознайомлюють з анімалістичним жанром, походженням його назви, змістом і особливостями.

Рекомендовані картини для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку (за освітньою програмою «Дитина»):

1. Натюрморт: К. Білокур «Жоржини», «Квіти і виноград», «Сніданок», «Натюрморт з хлібом», «Квіти за тином», «Богданівські яблука», «Кавун. Морква. Квіти»; О. Шовкуненко «Букет троянд», «Натюрморт з глечиками і персиками».

2. Пейзаж: С. Жуковський «Осінь. Веранда»; В. Ван Гог «Осінній пейзаж з чотирма деревами»; О. Шовкуненко «Золота осінь»; С. Шишко «Дніпро восени», «Ранок у лісі», «Весна», «Зима»; М. Глуценко «Перший сніг», «Морозний день», «Повінь», «Весна в Карпатах»; І. Грабар «Лютнева блакить», А. Куїнджі «Рання весна», «Вечір на Україні», «Місячна ніч над Дніпром»,

«Веселка»; П. Суходольський «Весняний пейзаж із заходом сонця»; І. Айвазовський «Чорне море», «Буря», «Дев'ятий вал».

3. Казково-билинний жанр: В. Васнецов «Іван Царевич на Сірому Вовкові», «Килим-самоліт», «Снігуронька», «Три царівни підземного царства», «Баба-Яга», «Царівна-жаба», «Кошій безсмертний»; М. Врубель «Царівна Лебідь».

4. Портрет: В. Маковський «Пастушки», «Портрет української дівчини»; І. Труні «Портрет Катерини Грушевської»; М. Пимоненко «Квіткарка», «Різдвяне ворожіння», «Великдень»; О. Мурашко «Дівчина в червоному капелюшку»; В. Боровиковський «Портрет Лопухіної»; Т. Шевченко «Автопортрет»; І. Репін «Портрет Надії Репіної»; В. Серов «Дівчинка з персиками»; М. Врубель «Дівчинка на тлі персидського килима».

Під час відбору репродукцій для дітей дошкільного віку потрібно, щоб картини були не багатопланові, прості за композицією, яскраві, без зайвих деталей, що забезпечить доступність дитячого сприймання. Знайомлячись із живописом, діти сприймають зміст, образи, а вже потім їм розкривають засоби передачі змісту картини, звертають їх увагу на композицію, колорит, емоційний стан, переданий художником у певній колірній гамі. Мистецькі твори повинні реалістично відображати знайомі для дітей явища суспільного життя та явища природи. В картині повинен бути чітко виражений замисел автора та ідея картини.

Діти шестирічного віку мають значний досвід, багатий словник, вміння описувати іграшки, предмети, встановлювати прості зв'язки між предметами та явищами. Від них треба вимагати не тільки розповідь за змістом репродукції, складати описову та сюжетну розповідь, а й виходити за межі зображеного художником, пов'язувати зміст картини з власним досвідом. Щоб діти зрозуміли і запам'ятали назву жанру, проводять різні ігрові вправи з новим словом

Види розповіді за змістом картини за методикою Н.Гавриш:

1. Складання розповіді - опису предметної картини.
2. Складання сюжетної розповіді за змістом картини.
3. Порівняльний опис двох картин

4. Складання розповіді за пейзажною картиною чи натюрмортом.

У роботах О. Булова, П. Якобсона, Б. Юсова, Р. Чумичева, Т. Хрізман та ін. виділяють спеціальні вимоги по роботі з дітьми дошкільного віку [22, с. 34]:

- доступність змісту живопису для сприйняття дітьми. Тематика картин повинна відповідати інтересам дітей відповідно до їх віку та досвіду.

- зміст образу повинен мати виховний гуманітарний характер, сприяти формуванню морально-естетичних якостей, емоцій, стосунків;

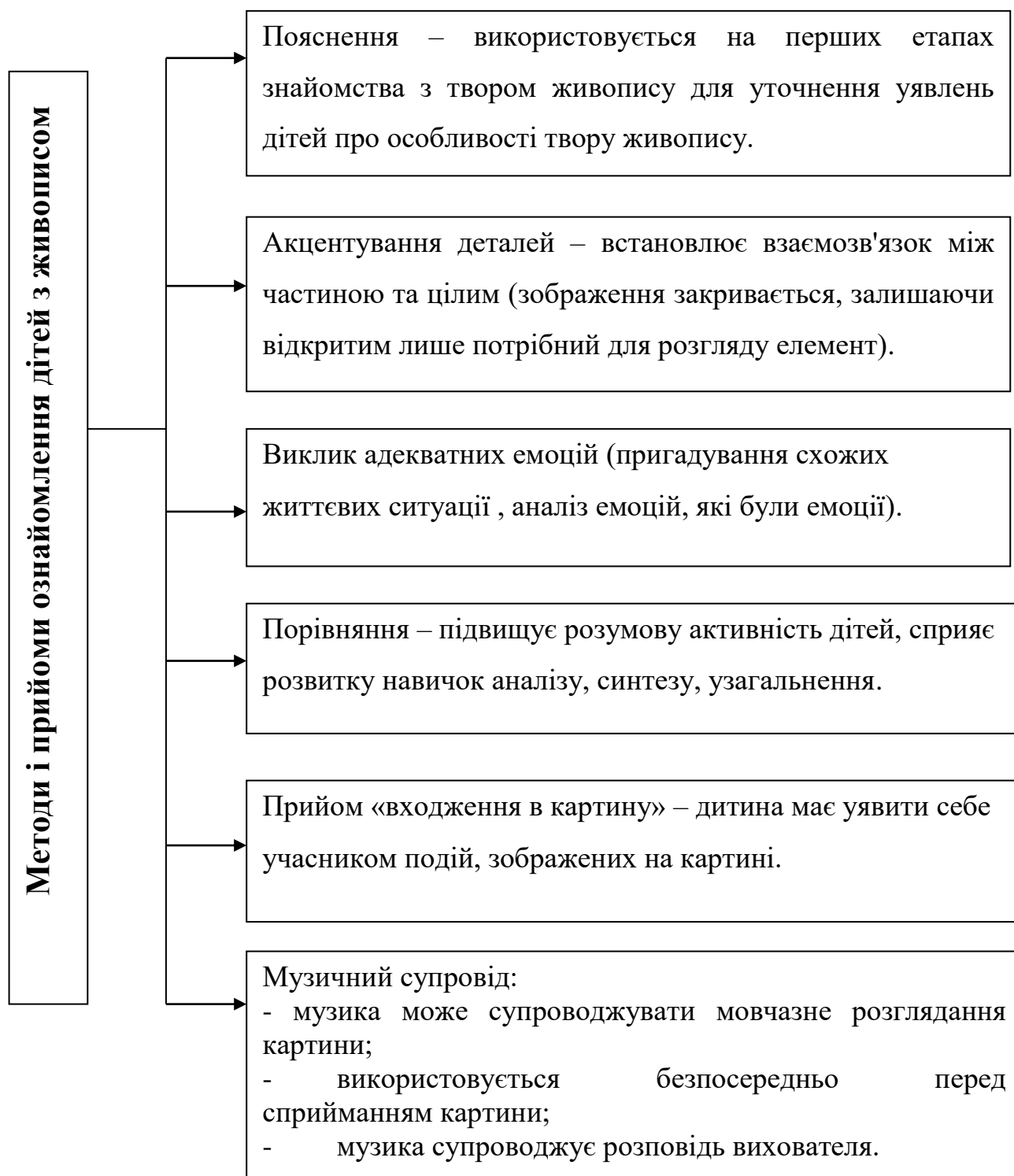
- яскраве вираження емоційного стану, чим емоційніше, яскравіше, переконливіше твір, чим сильніше воно діє на емоції та свідомість аудиторії, тим глибше розкриває значення образу.

- різноманітність виразних засобів, які використовує художник: колір, композиція, ритм.

Н. Зубарева демонструє доступність сприйняття дітьми живопису, а у своїй практичній педагогічній роботі використовує різні методи і прийоми художнього сприйняття картин. Вихователь використовує бесіди про мистецтво, розігрує ситуації, в яких діти порівнюють, засвоюють різні художні вирази художніх образів. Педагог комплексно використовує різні додаткові засоби впливу на естетичне сприйняття дітей. Крім художніх творів, Н. Зубарева рекомендує застосовувати музичний супровід сприймання картин, поезію, прозу [11, с. 145].

Проводячи роботу по ознайомленню дітей з творами образотворчого мистецтва, слід пам'ятати, що діти повинні не механічно, а свідомо уявляти особливості образотворчого мистецтва і відрізнити його від інших, знати спільні та відмінні риси основних видів образотворчого мистецтва, визначати основні жанри станкового живопису (портрет, натюрморт, пейзаж, побутовий жанр), вміти виражати настрій за допомогою лінії, кольору, композиції та ритму.

Таблиця 1.1.

За допомогою цих методів і прийомів ознайомлення з картинами закладається базис особистісної культури дошкільника. Дитина усвідомлює себе суб'єктом творчості, митцем, здатним не лише відтворювати здобуті враження, а й переносити їх у життя, збагачувати власним досвідом.

Принципи відбору творів мистецтва для дошкільників:

1. За змістом: принцип актуальності зображеного на картині соціального явища.
2. За формою: принцип різноманітності використаних художником засобів виразності і манери виконання (холодна і тепла кольорові гами).
3. Принцип концентричності, суть якого у поверненні до картин, які розглядалися раніше, але на більш високому рівні пізнання.

Ознайомлюючи дітей із живописом, вихователь розкриває їм образи навколишнього світу: побут, працю людей. Він не обмежується переліком людей та предметів, зображених на картині, а, перш за все, розкриває важливість праці художника, унікальність його здібностей, майстерність, виявляє, що спонукало художника написати саме цю картину.

Структура мистецькознавчої розповіді:

1. Повідомлення назви картини і прізвища художника.
2. Про що написана картина
3. Що найголовніше в картині (виділити композиційний центр), як воно зображено (побудова, колір, розташування)
4. Що зображено навколо головного образу в творі і як з ним поєднані деталі.
5. Про що думається, що пригадується під час розгляду картини.

При детальному розгляді твору мистецтва, аналізі зображення, діти вчаться визначати взаємозв'язки у змісті твору: не лише відповідати, що дитина бачить на полотні, але й вміти адекватно пояснювати, чому художник присвятив картину даній темі, які засоби виразності використані, щоб розкрити зміст задуманого. Важливо звертати увагу дітей на емоційний зміст картини, на засоби, за допомогою яких художник передає настрій героїв, стан природи. При якісній подачі картини у дитини формується і розвивається зацікавлення до інших видів і жанрів образотворчого мистецтва, прагнення збагатити свої знання завдяки новим накопиченням. [5, с. 112].

Дослідження Н. Курочкиної, Н. Халезової та Г. Вишневої показали, що сприйняття живопису більш повно формується в дошкільному віці, коли діти можуть самостійно переносити графічне зображення, оцінювати та формулювати естетичні судження.

Пізнання дітьми творів живопису дозволяє вихователю не лише розвивати інтерес до живопису, а й створювати оригінальні основи світогляду. Мистецтво сприяє вихованню різних емоцій. Таким чином, коли дошкільники знайомляться з пейзажним живописом, активізується їх допитливість до суспільного життя, до різних видів людської діяльності, ставлення до праці, до цінностей, які створюються суспільством, до художньої творчості. Діти збагачують свій моральний досвід, любов до Батьківщини, у них формується моральна свідомість.

Живопис вчить бачити красу людських емоцій, стосунків, порівнювати зображене в художніх творах, порівнювати явища з реальністю. І це розвиває їх естетичні почуття, які виявляються у дітей на початку емоційно-словесних реакцій, а потім, при подальшому їх знайомстві з мистецтвом - у власній художній діяльності [5, с. 124].

1.3. Особливості виконання пейзажу дітьми старшого дошкільного віку

Специфіка реалістичного зображення пейзажу полягає в тому, що творчість ґрунтується на реальній дійсності, а думки і почуття художників передаються через зображення реальної дійсності.

Навчання зображення пейзажу пов'язане з розвитком у дітей уміння правдиво передавати кольором видимі форми за умов реальної дійсності. Зрозуміло, що педагог, прилучаючи дітей до пейзажного живопису, враховує вікові, психологічні та індивідуальні особливості та рівень їх інтелектуального, емоційного, естетичного розвитку, можливості оснащення педагогічного процесу наочними посібниками і, нарешті, особливості функціонування закладу

дошкільної освіти, його місце розташування (місто, село), де росте і розвивається дитина.

Вперше навчання пейзажному малюванню починають у старшому дошкільному віці. До цього часу діти набувають уміння сприймати художні твори різного змісту, тобто не тільки ті, де постає цікавий сюжет, зображено якусь дію. Разом з тим сюжетну картину діти тепер сприймають інакше: багато про що вони здогадуються, багато що можуть уявити, з легкістю визначають описуваний час року, характерні ознаки осені, весни, зими, фарби, які вибрав художник для їх передачі.

Діти, як справжні художники, здатні відтворювати у своїх малюнках різні види пейзажу: архітектурний, міський, парковий, індустріальний, морський, сільський, гірський тощо. Але для цього необхідно постійно збагачувати їхнє уявлення про довкілля, вчити розуміти «мову» живопису, ознайомлювати з різноманітними техніками живописного малювання.

Успішність супроводу пейзажного малювання залежить від компетентності дорослого в цій царині, вдалого добору творів для розглядання та особливого довірливого, емоційного спілкування з дитиною. Виявляючи творчість, вихователь буде вдосконалювати методику відбору творів мистецтва, за допомогою яких він зможе відкрити дитині двері в світ художнього бачення.

Естетичне сприйняття дошкільнят художніх творів, в тому числі і пейзажів, має свої особливості:

- сприйняття образів у мистецтві органічно сплетено з враженнями і спостереженнями в дійсності. Почуття радості, здивування, гніву, передані в картині через виразу обличчя та жесту, уловлюються дітьми і передаються ними у висловлюваннях;
- діти дошкільного віку здатні це виразити в судженнях про твір в цілому;
- діти легко впізнають зображуване і його класифікують;
- у висловлюваннях дітей з'являються порівняння зображуваного з баченим в житті [32, 28].

Психологи розглядають естетичне сприйняття живопису дітьми дошкільного віку як емоційне пізнання світу, що починається з почуття, а надалі спирається на розумову діяльність людини. У дошкільному віці воно носить специфічний характер, обумовлений віковими особливостями і відрізняється емоційною безпосередністю, підвищеним інтересом до навколишнього світу, живим відгуком при зустрічі з прекрасним і дивовижним, які проявляються в усмішках, жестах, вигуках, міміці, в сприйнятій явище, дати йому естетичну оцінку [25, 128].

Таким чином, зіставляючи життєві та природні явища з їх відтворенням у картині, дошкільник спирається, перш за все, на власний досвід. Він сприймає природу не тільки споглядаючи, а й дієво, надаючи перевагу одним явищам та об'єктам перед іншими.

Дитина зображує предмети, розташовані в просторі, в їх, взаємозв'язках і відношеннях. За змістом задуму дитячий малюнок дуже рано, є сюжетним, але за об'єктивними ознаками він довгий час не стає таким.

Предметний рукотворний світ, світ природи (тварини, рослини) не існують ізольовано, вони пов'язані в реальності, вони пов'язані з людиною, людина взаємопов'язана з іншими людьми. Як тільки дитина починає встановлювати ці зв'язки, це знаходить відображення у моделюючих типах діяльності (в першу чергу гри, образотворчій діяльності). Тому зміст дитячого малюнка майже завжди сюжетний. Однак зображення не відразу стає сюжетним. Спочатку у дитини не виникає така необхідність, а коли з'являється бажання, він стикається зі складнощами зображення, так як не знає образотворчих прийомів і способів передачі цих зв'язків.

Дошкільнику потрібно освоїти доступні прийоми побудови загальної композиції малюнка: навчитися розташовувати предмети-зображення на двомірній площині аркуша так, щоб це виражало, хоча б приблизно, розташування цих предметів у реальному тривимірному просторі [33, 54].

При побудові сюжетного образу завжди виділяється композиційний центр - головне, що визначає зміст образу. Без передачі головного важко зрозуміти зміст малюнка, тому цьому вмінню дитину треба навчити.

При оволодінні композицією сюжетного малюнка важливо розташувати окремі зображення відповідно один до одного, передаючи взаємозв'язки за величиною, а дію через зображення руху, динаміки окремих поз, деталей. При зображенні пейзажу всі ці прийоми важливі, але при цьому особливо важливий колорит.

Всі ці прийоми, хоча і найбільш доступні дітям (старшим дошкільникам), однак процес їх засвоєння досить складний і трудомісткий і вимагає тривалої і систематичної допомоги, навчання з боку педагога.

Основні завдання навчання дошкільнят сюжетному малюнку:

1. Формувати інтерес до навколишніх предметів, явищ природи, суспільних явищ, подій, людей, їх діяльності і взаємин; сприяти формуванню у дітей моральної, естетичної позиції.

2. Розвивати у дітей прагнення поділитися своїми враженнями, переживаннями за допомогою малюнка.

3. Формувати у дітей бажання і вміння приймати від дорослого і самому ставити відповідні цілі та завдання.

4. Навчати дошкільнят деяким доступним способам зображення сюжетного образу:

а) прийоми створення найпростіших композицій (розташуванню зображень на площині аркуша);

б) навчати зображувати в малюнку головне, тобто ті предмети і елементи, які виражають зміст даної теми, дозволяють відразу ж визначити зміст зображення;

в) вчити передавати в малюнку відносини за величиною, розташування в просторі;

г) направляти дітей на передачу дії через зображення руху, динаміки, деталей.

5. Навчати способам сприйняття, спостереження явищ навколишнього світу, необхідним для виконання сюжетного малюнка.

6. Розвивати розуміння залежності якості зображення від якості спостереження, формувати у них бажання та необхідності у спостереженні з метою подальшого зображення.

7. Спонукаати дітей до самостійності (творчості) і задуму образу: пошук своєрідного змісту, застосування адекватних, різноманітних засобів виразності: композиції, колориту та ін.

8. Вчити дітей відчувати виразність образу, спонукаати до емоційного відгуку про нього, підводити до розуміння залежності виразності образу від використовуваних засобів, способів зображення, тобто формувати здатність художнього творчого, сприйняття малюнків [31,65].

Виходячи з комплексу завдань керівництва сюжетним малюванням, з огляду на труднощі освоєння цього виду діяльності (особливості сприйняття дітей) і складності графічного втілення сюжетного образу, методика роботи з дітьми повинна будуватися у двох напрямках:

1. Збагачення дітей яскравими враженнями про навколишній світ: соціальних і природних явищах, розвиток спостережливості, уміння бачити, відчувати, помічати виразність форми, пропорцій, кольору окремих предметів, їх взаємозв'язок і поєднання.

2. Допомога дітям в осмисленні засобів графічного зображення сюжету, у встановленні зв'язку між уявленнями і способами зображення.

В основі всіх методів - спеціально організовані спостереження, які розпочинаються, супроводжуються та закріплюються бесідою.

Таким чином, завдання сюжетного малювання не зводяться до образотворчих завдань, а являють собою конкретизацію загальних завдань. Сюжетний малюнок як спосіб активного, творчого, дієвого усвідомлення дитиною навколишнього світу і свого ставлення до нього має великий вплив на розвиток особистості дошкільника [25, 82].

В роботі з дітьми під час ознайомлення з пейзажним живописом застосовуються різноманітні форми і методи роботи. Особлива роль відводиться методам емоційного настрою: художньо-розвиваючих ігор, читання літературних творів, участі в заняттях казкових персонажів, уявних екскурсіях і подорожах. Завдяки цим формам та методам педагог вчить бачити, як художник зображує красу навколишньої природи в різні пори року (багатобарвність золотої осені, прозорість весни). Діти опановують умінням не тільки бачити і розуміти зміст картини, але відчувати, що хотів передати художник, зображуючи (радість, смуток).

Під час занять вихователь емоційно налаштовує дітей на сприйняття художніх творів. Це можуть бути цікаві ігрові ситуації «Чому помилився художник?», «Знайди помилку в картині», ситуації, де діти організують і «відвідують» виставки художніх творів. На одному занятті можна показати 2-3 знайомі картини та одну нову, незнайому дітям. Застосовуючи різні методи роботи, вихователь вчить порівнювати художні твори, формує вміння бачити і розуміти ідею і зміст. Після розглядання і порівняння художніх творів можна провести дидактичні ігри на закріплення отриманих знань. І лише в заключній частині вихователь спільно з дітьми аналізує нові отримані знання, діти діляться своїми враженнями, проводиться аналіз активності дітей на занятті.

Велику частину роботи на такому занятті займають мистецтвознавчі розповіді. Вибір мистецтвознавчої розповіді як методу ознайомлення з пейзажним живописом обумовлений змістом і побудовою твору, в якому відображені у логічному взаємозв'язку його елементи [23, 17].

Структура мистецтвознавчого оповідання може бути приблизно такою: повідомлення назви картини, і прізвища художника, що намальовано в пейзажі, що найголовніше в картині, як воно зображено (колір, побудова, розташування), що зображено навколо і як з'єднані деталі, про що думається, що згадується, коли дивишся на цю картину. Використання такої структури розповіді можливо до тих пір, поки діти не почнуть адекватно відповідати на поставлені запитання за

змістом картини і набудуть навик монологічного мовлення при відповіді на питання.

На перших етапах ознайомлення дітей з пейзажним живописом виправдовує себе прийом «входження в картину», відтворення попередніх і наступних змісту картини події. Застосування прийому доцільно ще й тому, що він тісно пов'язаний з грою, творчою фантазією, з певного роду установками на розгорнуте виразне розповідання. Так направляють думку дитини на створення зв'язної виразної розповіді певної структури. Наприклад, як це робить дитина: «Мені здається, що тут стояли високі сосни. Вони були дрімучі, кошлаті, тяглися вгору. В одних стовбури темні, а в інших - світлі, як на картині Шишкіна, яку ми вже бачили. Між ними гуляв вітер, сосни рипіли, ніби сердилися. Але ось приїхала вантажівка, яка привезла людей з пилками, і вони стали пиляти сосни. Все відразу змінилося. Вантажівки гарчали, пили дзвеніли. Одну сосну відвезли до Нового року в дитячий сад, а з решти побудували гарні будинки, щоб людям радісно жилося. (Шишкін І. «Корабельна гай»).

Важливо також зі старшими дошкільниками проводити екскурсії. Театралізована екскурсія – унікальна форма музейної комунікації, яка за умов правильного застосування може мати значний виховний вплив. Костюмоване дійство в експозиції музею, емоційно насичені тексти в музичному супроводі, гра світла й тіней на експонатах, які начебто й самі причаїлися в очікуванні дива. Саме тут і відбувається та інтеграція, яка об'єднує і живопис, і музей, і музику, і літературу, і театр. Ефективною формою музейної педагогіки для дітей дошкільного віку є музейна казка. Така форма запроваджена нещодавно. Малюки у звичайному музеї, галереї чи міні-музеї дошкільного закладу слухають казку, у якій чарівні події прив'язані до експонатів, об'єктів чи персонажів мистецьких творів.

Отже, пріоритетне завдання педагога – упередити в дітей байдужість та емоційну глухоту до мистецтва живопису, навчати їх елементарному мистецькому аналізу творів живопису, а саме пейзажу.

1.4. Образотворча діяльність дітей 6-го року життя

У старшому дошкільному віці в дітей виникає потяг до предметного малювання. Дитина намагається створити образ, виражаючи своє ставлення до того, що вона зображує. У житті дитина виражає себе через настрій, слово, вчинок. А в образотворчій діяльності – за допомогою кольору, лінії та інших виражальних засобів. В одних роботах можна побачити добрі, легкі образи, зігріті любов'ю дитини. В інших дитячих творах образи зовсім інакші: різкі, жорсткі, незграбні. Саме так дитина виражає своє неприйняття, відразу, страхи. Старший дошкільник наділений великою здатністю до перевтілення. Перевтілюючись, дитина зсередини бачить життя казкового героя, тварини, рослини або навіть предмета.

У старшому дошкільному віці у дитини вже сформовані основи самостійної художньої творчої діяльності. Це виявляється в умінні створювати оригінальний задум, планомірно втілювати його у своєму малюнку, аплікації, використовуючи при цьому різноманітні засвоєні прийоми та способи зображення.

Особливого значення для творчої діяльності набувають особистісні якості. Передусім це інтереси та схильності, що в умовах виховання поступово набувають усе більш вираженої суспільної спрямованості. Інша важлива група психічних властивостей – це ті індивідуально-психологічні особливості, які дозволяють дитині легко, швидко та якісно опанувати засоби художньо-творчих дій та з успіхом виконувати такі дії: знаходити нове рішення, застосовувати засвоєне в зовсім незвичних та неочікуваних ситуаціях. Відомий педагог В.О. Сухомлинський зазначав: «Початок здібностей та обдарованості дітей на кінчиках пальців. Саме від пальців, образно кажучи, йдуть тонкі ниточки – струмочки, які насичують джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина». У процесі образотворчої діяльності більше, ніж у будь-якій діяльності, можна досягти максимальної активності обох рук, розвивати і зміцнювати пальці, особливо великі, вказівні, середні. Під час

засвоєння технічних прийомів у дитини розвиваються спеціальні рухи руки, долоньки, пальців щодо їх сили, точності, темпу, спрямованості, плавності, ритмічності.

Крім того ознайомлення з предметом вчить дитину розуміти його красу, спонукає її до передавання в ліпленні окремих виразних ознак. Роль вихователя в навчанні дітей малювання залишається досить важливою. Педагогу необхідно одночасно використовувати прийоми зорового сприйняття, кінестетичної діяльності та словесного пояснення.

На сучасному етапі педагоги дошкільних закладів широко використовують в образотворчій діяльності нетрадиційні техніки роботи. Робота з різноманітними матеріалами, у різних художніх техніках розширює можливості дитини, розвиває відчуття кольору, гармонії, простір уяви, образне мислення, творчі здібності. Створення виробів та інших матеріалів з використанням нетрадиційних технік приносить дітям величезне задоволення, коли результат роботи вдалий, та величезне розчарування, якщо образ не вийшов. Процес навчання образотворчої діяльності будується на взаємодії дитини з вихователем та іншими дітьми. У процесі такої взаємодії встановлюються взаємини, формується особистість людини. Під час образотворчої діяльності відбувається розвиток таких якостей особистості, як самостійність, ініціативність, комунікабельність, а також здатність коригувати свою поведінку згідно з елементарними правилами (як основа майбутньої здатності до саморегуляції та самокоригування).

У старшій дошкільній групі діти вже активно використовують у малюванні весь колірний спектр, вчаться утворювати нові кольори, необхідні для малювання. Це значно розширює сенсорні знання про кольори та їх використання. Крім того, для малювання кількома фарбами необхідно опанувати навичку промивання пензлика, щоб зберегти яскравість і чистоту кольорів.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку вихователь створює умови не лише для малювання за зразком, а й для придумування нових образів на основі набутих знань, умінь та навичок. На кожне заняття добираються такі методи та

прийоми, які будуть спрямовані на розвиток у дітей самостійних способів зображення.

Одним із таких прийомів є надання дітям можливості вибрати колір паперу для малювання (для писанки – зелений чи жовтий), форму паперу (для акваріуму – кругла чи квадратна), колір фарби для розфарбовування (для яблука – червона чи зелена).

Коли основною метою заняття є навчання вихованців передавати форму предмета (сонечко, човник), ефективним є інформаційно-рецептивний метод (Т. С. Комарова). Якщо діти малюють предмет уперше, вихователь аналізує його разом з дітьми, показує послідовність зображення. Звертаємо увагу на темп показу прийомів роботи: він має бути повільним і чітким. Показ має супроводжуватися поясненням вихователя.

Робота повинна бути спрямована на розвиток у дитини любові до прекрасного, збагачення її духовного світу, розвиток уяви, естетичного ставлення до навколишньої дійсності, зацікавлення дитини мистецтвом як невід'ємною частиною духовної та матеріальної культури, на виховання естетичного смаку дитини та формування повноцінної особистості.

Таблиця 1.2.

Основні методи та прийоми навчання дітей образотворчої діяльності
(за Н.П. Сакуліною)

Назва	Короткий опис	Рекомендації щодо застосування
Наочні	Використання натури, репродукцій картин, зразка та інших наочних посібників; показ вихователем прийомів зображення, показ дитячих робіт наприкінці заняття під час їх аналізу	Під час роботи за такими методами розвивається зорове сприйняття. Під час зображення на площині (малюнок, аплікація, слайд) об'єкт сприймається лише з одного боку; для ліплення дітям потрібна натура, яку можна повернути, роздивитись, потримати в руках

Словесні	Бесіда, вказівки вихователя на початку та в процесі заняття, використання словесного художнього образу	Бесіда повинна бути короткою (3-5 хв). Художнє слово (вірш, казка, загадка) повинне містити елементи наочності. Воно має описувати якісь характерні риси, що властиві певному явищу чи предмету, що виокремлюють його серед інших.
Ігрові або наочно-дійові	Ігрові вправи та завдання	Сприяють приверненню уваги дітей до поставленого завдання, полегшують роботу мислення та уяви

Також можна виділити такі методи та прийоми.

Таблиця 1.3.

Назва	Короткий опис
Емоційне налаштування	Цей метод передбачає використання на заняттях з образотворчої діяльності музичних творів. Музика допомагає створити потрібний образ, заспокоює збуджених, мобілізує повільних, активізує увагу дітей.
Художнє слово	Художнє слово доповнить, активізує художнє сприйняття образу. Особливо емоційно діти відгукуються на красу поетичних рядків. Вірші допомагають дошкільнятам усвідомити свої почуття, перед тим як узяти пензлики та фарби.
Організація заняття	На заняттях діти часто подорожують. Подорожі можуть бути реальними або казковими, уявними.

Гра	Це найважливіший метод розвитку уяви та пізнавальних здібностей дітей. У грі легко спрямовувати увагу дитини на найважливіші орієнтири – моральні, естетичні.
Обстеження зразка	Дає можливість сформувати в уяві дітей чіткий образ для творчої діяльності. Бажано використовувати 2-3 варіанти зразка
Показ виконання роботи	У цій віковій групі більш поширений частковий показ прийомів роботи, який ґрунтується на раніше здобутих уміннях та навичках дитини.
Самостійна робота	Під час самостійної роботи бажано використовувати музичний супровід, який підтримає в дітей відповідний настрій, викличе потрібний емоційний відгук.
Аналіз результатів роботи	У старшій групі діти вже можуть естетично оцінювати власну образотворчу діяльність та результати діяльності інших

Підсумовуючи, зазначимо, що вибір методів та прийомів залежить від таких чинників:

- від змісту та завдань заняття, від завдань образотворчої діяльності;
- від віку дітей та рівня їхнього індивідуального розвитку;
- від виду зображувальних матеріалів, з якими діють діти.

Вихователь має творчо вибирати тему заняття, враховуючи інтереси вихованців, рівень умінь та навичок, які мають діти на момент проведення заняття. Треба розуміти, що успіх виконання освітніх завдань залежить переважно від правильності організації роботи з дітьми та чітко продуманої системи різних педагогічних впливів. До кожного заняття, залежно від його теми, складності роботи, треба підготувати додаткові матеріали, що дозволяє дітям проявляти свої творчі здібності, робити свій витвір несхожим на інші, а дітям, які швидко виконали завдання, - знайти собі заняття на час, поки інші завершують роботу.

Не менш важливий в організації роботи з образотворчою діяльністю є застосування індивідуального та диференційованого підходів. Проводячи,

індивідуальну роботу, вихователь враховує індивідуальні особливості, можливості кожного дошкільника і дає відповідні поради, настанови, додатково показує на своєму зразку прийоми, алгоритм виконання роботи. Застосовуючи диференційований підхід, враховується зона найближчого розвитку дитини, передбачається її рівень виконання запропонованого завдання. Для цього готується невелике додаткове завдання, додатковий матеріал тощо.

Таким чином, малювання пейзажу є одним з основних завдань у розвитку просторової уяви та просторового зображення у тих, хто малює. Зображення пейзажу розвиває естетичні почуття, навчає спостерігати дійсність, знаходити красу в звичайному і виділяти характерне. Пейзаж вимагає від художника поетичного відношення до дійсності. Живописець передає не тільки видимий «наочний сюжет», красу пейзажу, але і той настрій, який викликав в його душі мотив, що зображується. Якщо ж він залишив художника байдужим, то це неминуче виявиться і в етюді, який буде порожнім, холодним, хоча зовні, в технічному відношенні, може бути виконаний достатньо упевнено.

Спілкування з живописом формує у дитини не тільки естетичний і художній смак, вміння оцінити красу картини, речей, людей і інші художні твори, а й здатність дати правильну оцінку різним явищам життя суспільства, моральній поведінці людини, політичним подіям, а на цій основі виробити ціннісну орієнтацію в житті. Головне – це базис особистісної культури дитини, який закладається образотворчим мистецтвом як одним з впливовіших на її свідомість і поведінку.

Твори художників - пейзажистів вчать дітей фантазувати. Діти починають «бачити» і «чути» в творі щось своє. У них виникає бажання самим створити щось подібне. Це стимулює виникнення власних картин природи у дитини, допомагає йому в підборі відомих засобів виразності. Знайомство дітей старшого віку з пейзажним живописом перетворюється в захоплюючу «подорож» по природі рідного краю, де діти вчаться бачити, розуміти і любити природу і мистецтво. Залучаючи дітей до живопису як виду мистецтва, йде процес

виховання морально-патріотичних почуттів дошкільнят. У своїх пейзажах - дитячих малюнках діти відображає красу природи рідного краю.

В свою чергу зображувальна діяльність надає можливість доступними засобами виразити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне, а також розвиває вміння бачити прекрасне в повсякденному житті, у творах мистецтва. Одне з важливих завдань, яке постає перед педагогом, - створення творчої атмосфери та збереження в дітей до кінця заняття цікавості до роботи.

Висновки до першого розділу

У процесі формування естетичного ставлення дітей до живопису головним є емоційно-іконографічне сприйняття художніх творів, іконографічних та виразних засобів, формування інтересів та уподобань. Діяльність дітей, пов'язана з живописом, повинна бути завжди розслабленою, сповненою щасливих амбіцій, творчої фантазії, ініціативи. Чим естетичніше розвинена дитина, тим сильніші її художні вміння та навички, тим повніша її творча діяльність. Особливу роль у становленні образотворчої діяльності відіграє розвиток у дошкільників художнього сприймання при ознайомленні з творами живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва. Дітей дошкільного віку знайомлять з такими жанрами живопису, як пейзаж та натюрморт, ознайомлюють з анімалістичним жанром, походженням його назви, змістом і особливостями. Під час відбору репродукцій для дітей дошкільного віку потрібно, щоб картини були не багатопланові, прості за композицією, яскраві, без зайвих деталей, що забезпечить доступність дитячого сприймання. Проводячи роботу по ознайомленню дітей з творами образотворчого мистецтва, слід пам'ятати, що діти повинні не механічно, а свідомо уявляти особливості образотворчого мистецтва і відрізнити його від інших, знати спільні та відмінні риси основних видів образотворчого мистецтва, визначати основні жанри станкового живопису (портрет, натюрморт, пейзаж, побутовий жанр), вміти виражати настрій за допомогою лінії, кольору, композиції та ритму. Ознайомлюючи дітей із

живописом, вихователь розкриває їм образи навколишнього світу: побут, працю людей. Він не обмежується переліком людей та предметів, зображених на картині, а, перш за все, розкриває важливість праці художника, унікальність його здібностей, майстерність, виявляє, що спонукало художника написати саме цю картину. Пізнання дітьми творів живопису дозволяє вихователю не лише розвивати інтерес до живопису, а й створювати оригінальні основи світогляду. Мистецтво сприяє вихованню різних емоцій. Таким чином, коли дошкільники знайомляться з пейзажним живописом, активізується їх допитливість до суспільного життя, до різних видів людської діяльності, ставлення до праці, до цінностей, які створюються суспільством, до художньої творчості. Діти збагачують свій моральний досвід, любов до Батьківщини, у них формується моральна свідомість.

Успішність супроводу пейзажного малювання залежить від компетентності дорослого в цій царині, вдалого добору творів для розглядання та особливого довірливого, емоційного спілкування з дитиною. Виявляючи творчість, вихователь буде вдосконалювати методику відбору творів мистецтва, за допомогою яких він зможе відкрити дитині двері в світ художнього бачення. Психологи розглядають естетичне сприйняття живопису дітьми дошкільного віку як емоційне пізнання світу, що починається з почуття, а надалі спирається на розумову діяльність людини. У дошкільному віці воно носить специфічний характер, обумовлений віковими особливостями і відрізняється емоційною безпосередністю, підвищеним інтересом до навколишнього світу, живим відгуком при зустрічі з прекрасним і дивовижним, які проявляються в усмішках, жестах, вигуках, міміці, в сприйманій явище, дати йому естетичну оцінку. Таким чином, зіставляючи життєві та природні явища з їх відтворенням у картині, дошкільник спирається, перш за все, на власний досвід. Він сприймає природу не тільки споглядаючи, а й дієво, надаючи перевагу одним явищам та об'єктам перед іншими.

Дитина зображує предмети, розташовані в просторі, в їх, взаємозв'язках і відношеннях. За змістом задуму дитячий малюнок дуже рано, є сюжетним, але за об'єктивними ознаками він довгий час не стає таким. Дошкільнику потрібно освоїти доступні прийоми побудови загальної композиції малюнка: навчитися розташовувати предмети-зображення на двомірній площині аркуша так, щоб це виражало, хоча б приблизно, розташування цих предметів у реальному тривимірному просторі. завдання сюжетного малювання не зводяться до образотворчих завдань, а являють собою конкретизацію загальних завдань. Сюжетний малюнок як спосіб активного, творчого, дієвого усвідомлення дитиною навколишнього світу і свого ставлення до нього має великий вплив на розвиток особистості дошкільника. Отже, пріоритетне завдання педагога – упередити в дітей байдужість та емоційну глухоту до мистецтва живопису, навчати їх елементарному мистецькому аналізу творів живопису, а саме пейзажу.

У старшому дошкільному віці у дитини вже сформовані основи самостійної художньої творчої діяльності. Це виявляється в умінні створювати оригінальний задум, планомірно втілювати його у своєму малюнку, аплікації, використовуючи при цьому різноманітні засвоєні прийоми та способи зображення. Особливого значення для творчої діяльності набувають особистісні якості. Передусім це інтереси та схильності, що в умовах виховання поступово набувають усе більш вираженої суспільної спрямованості. Інша важлива група психічних властивостей – це ті індивідуально-психологічні особливості, які дозволяють дитині легко, швидко та якісно опанувати засоби художньо-творчих дій та з успіхом виконувати такі дії: знаходити нове рішення, застосовувати засвоєне в зовсім незвичних та неочікуваних ситуаціях. Зображувальна діяльність надає можливість доступними засобами виразити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне, а також розвиває вміння бачити прекрасне в повсякденному житті, у творах мистецтва. Одне з важливих завдань, яке постає перед педагогом, - створення творчої атмосфери та збереження в дітей до кінця заняття цікавості до роботи.

Розділ 2. Дослідно-експериментальна робота щодо формування навичок живопису

2.1. Виявлення рівня сформованості живописних навичок у дітей старшого дошкільного віку

Під час проходження педагогічної практики в закладі дошкільної освіти №11 «Оленка», м. Кролевець, мною було проведено експериментальну роботу, в якій брали участь 16 дитини старшого дошкільного віку. Метою дослідження стало формування живописних навичок дітей в процесі ознайомлення з пейзажем.

Завдання експериментальної роботи:

1. Виявити рівень сформованості живописних навичок у дітей старшого дошкільного віку.

2. Розробити і апробувати систему роботи щодо формування навичок живопису у дітей старшого дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності.

3. Виявити динаміку формування живописних навичок дошкільників в ході контрольного експерименту.

З метою визначення сформованості навичок живопису у дітей старшого дошкільного віку використовувались такі методи:

- бесіда за змістом творів живопису;
- образотворча діяльність дітей.

У ході бесіди увага зверталась на сформованість навичок візуального розрізнення живопису та розвиток елементарних уявлень про особливості живопису.

Бесіда проводилась з кожною дитиною, індивідуально, під час якої пропонувалося розглянути картину І. І. Шишкіна «Перед грозою» (Додаток А), і відповісти на ряд питань:

1. Сюжетно композиційний центр, виділення головного в пейзажах:

А) про що художник хотів розповісти в цій картині? Що тут найголовніше?

Б) Як він виділив головне?

В) Чому саме це художник виділив в картині?

2. Лінія горизонту:

А) Покажи, де на картині небо сходиться з землею?

Б) Чого в картині більше: землі або неба?

В) Чому художник у цій картині зобразив більше неба (землі)?

3. Багатоплановість:

А) Які предмети в картині розміщені далеко?

Б) Як художник показав це?

В) Які предмети зображені на картині ближче, ніж інші? Чому саме ці предмети художник зобразив ближче, ніж інші?

4. Формат:

А) Як художник розташував аркуш паперу, щоб написати цю картину?

Б) Чому саме так художник поклав аркуш?

Під час бесіди дитину спонукали давати відповіді більш повно і розгорнуто.

Оцінювання відповідей дітей відбувалось за критеріями:

1. Відповідає на запитання правильно, розгорнуто, логічно.

2. Може самостійно визначити, що зображено, про що картина.

3. Що хотів показати художник, написавши цю картину.

Ґрунтуючись на цих показника визначено три рівні:

Високий рівень - відповідає на питання правильно, розгорнуто, логічно.

Може самостійно визначити, що зображено, про що картина, що хотів показати художник, написавши цю картину.

Середній рівень - відповідає на запитання правильно, але не вміє довести, чому він так думає, не використовує у мовленні епітети, образні порівняння.

Низький рівень - не може відповісти на поставлені запитання, розкриває несуттєві зв'язки і зміст пейзажів, не вміє знаходити виразні засоби.

Образотворча діяльність була організована з метою визначення рівня сформованості практичних вмінь у дітей щодо виконання пейзажу. Дітям пропонувалося намалювати краєвид на тему «Весняний ліс».

Обробка даних здійснювалась за такими показниками:

1. Володіння техніками роботи художніми матеріалами (фарбами).
2. Ступінь самостійної діяльності дитини при виконанні пейзажу (шляхом копіювання, за часткової допомоги вихователя, абсолютно самостійно).
3. Наявність інтересу дитини до творів живопису.
4. Здатність відображати основні особливості пейзажу (замальовує всю поверхню листа, промальовує лінію горизонту, зображує дерева різні за розміром).

Визначено три рівні на підставі вище перерахованих показників:

Високий рівень - діти активно виражають свої почуття, імітують художні образи рухами, мімікою, жестами, у різних формах висловлюють свої судження. Замальовують всю поверхню листа, промальовують лінію горизонту, зображує дерева різні за розміром і на різному рівні. У своїх малюнках добре відображають основні конструктивні особливості форми об'єкта, вдало знаходять гармонійні співвідношення кольору і тону відтворюваного об'єкта.

Середній рівень характеризується зацікавленістю дітьми деякими предметами і явищами довкілля, намаганням імітувати художні образи. Частково замальовує поверхню листа, промальовує лінію горизонту, зображує дерева однакові за розміром на різному рівні. З помилками відтворюють кольорові і тональні відношення.

Низький рівень відображає слабку емоційність, пасивність у відтворенні художніх образів. Недостатньо замальовує поверхню листа, не промальовує лінію горизонту, дерева зображує на одному рівні. За малюнком неможливо впізнати, який саме об'єкт зображено.

Результати проведених діагностичних методів ми проаналізували та оформили у вигляді таблиць 2.1 (експериментальна група), 2.2. (контрольна група) .

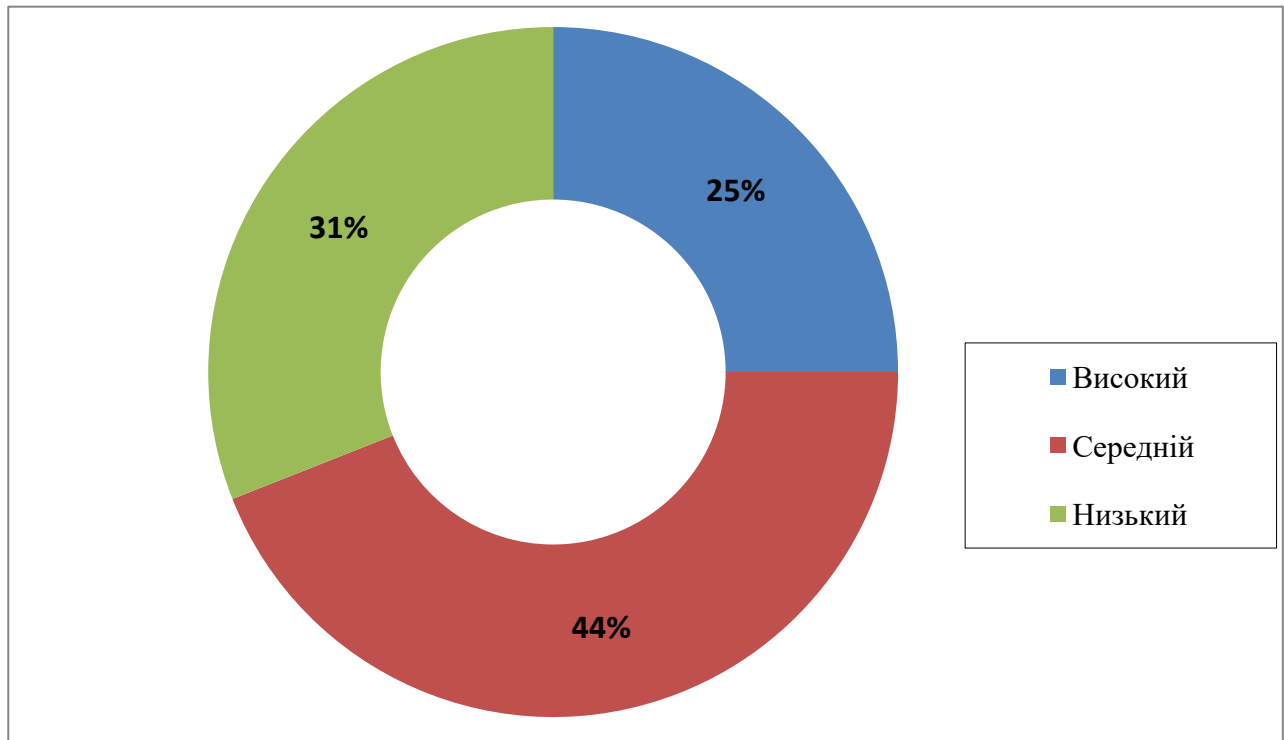
Таблиця 2.1.

Результати діагностики експериментальної групи

Ім'я дитини	Результати спостережень				Результати бесіди	Рівень
	Володіння техніками роботи	Ступінь самостійності	Наявність інтересу	Здатність відображати основні особливості пейзажу		
1. Антон З.	-	-	+	-	Н	Н
2. Денис О.	-	-	-	-	Н	Н
3. Андрій Ю.	+	+	+	-	В	В
4. Альона Х.	-	+	+	+	В	В
5. Сергій Н.	-	+	+	-	С	С
6. Юрій Є.	-	+	+	-	В	В
7. Кароліна В.	-	+	+	-	С	С
8. Наталка Б.	-	+	+	-	С	С
9. Дмитро Д.	-	-	+	-	Н	Н
10. Соня Д.	-	+	-	-	Н	Н
11. Світлана І.	-	+	+	-	С	С
12. Віталіна В.	-	+	+	-	С	С
13. Олексій Б.	-	+	+	+	В	В
14. Тимофій Р.	+	-	-	+	С	С
15. Гліб Д.	-	-	-	-	Н	Н
16. Кирил Б.	-	+	+	-	С	С

Проаналізувавши відповіді та малюнки дітей експериментальної групи з'ясувалось, що 4 дитини мають високий рівень теоретичних знань щодо особливостей живопису та сформованості живописних навичок, 7 дітей мають середній рівень і 5 дітей – низький рівень.

Результати дослідження переведено у відсотки та показано у діаграмі (Діаграма 2.1.)

Діаграма 2.1. Результати констатуючого етапу експерименту ЕГ

Після обробки результатів отримали такі дані: високий рівень сформованості живописних навичок зображення мають 25% дітей, середній – 44%, низький – 31%.

Таблиця 2.2.

Результати діагностики контрольної групи

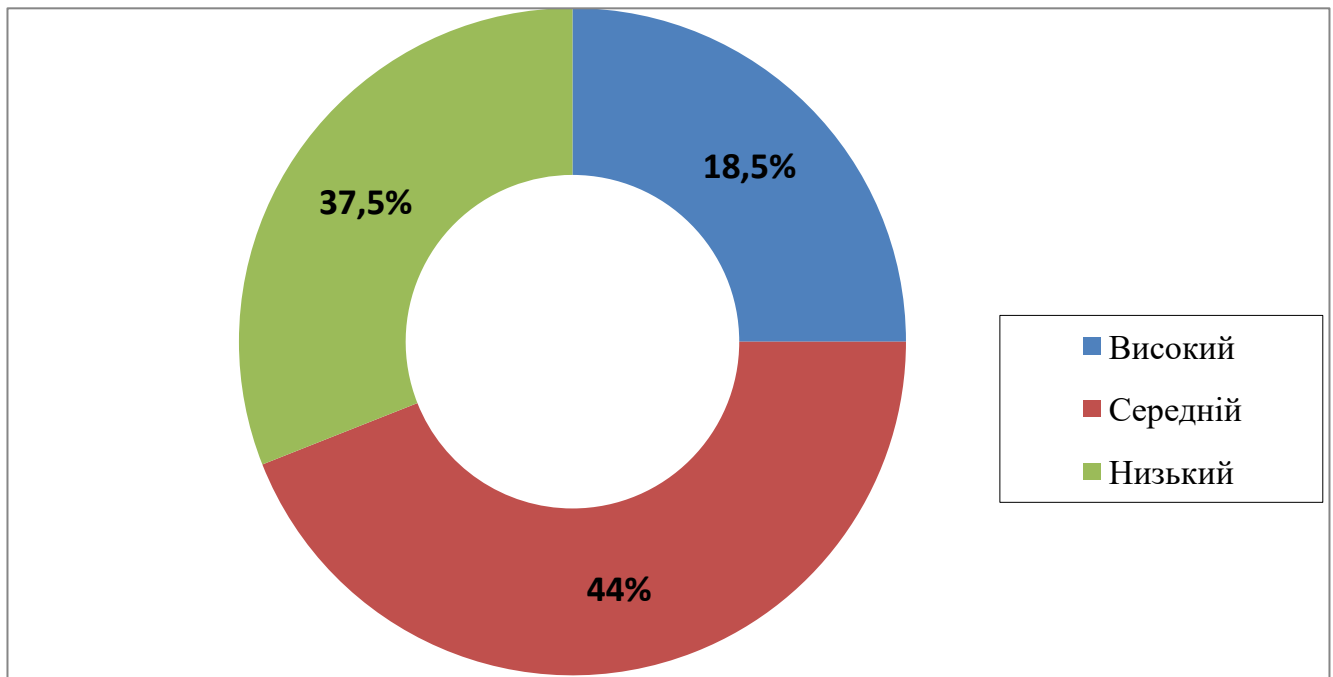
Ім'я дитини	Результати спостережень				Результати бесіди	Рівень
	Володіння техніками роботи	Ступінь самостійності	Наявність інтересу	Здатність відобразити основні особливості пейзажу		
1. Соня В.	-	-	+	-	Н	Н

2. Дмитро О.	-	-	-	-	Н	Н
3. Антон Ю.	+	+	+	-	В	В
4. Діана П.	-	+	+	+	В	В
5. Савелій Н.	-	+	+	-	С	С
6. Юлія М.	-	+	+	-	В	В
7. Катерина В.	-	+	+	-	С	С
8. Марія Б.	-	+	+	-	С	С
9. Денис Д.	-	-	+	-	Н	Н
10. Софія Т.	-	+	-	-	Н	Н
11. Світлана Р.	-	+	+	-	С	С
12. Вікторія О.	-	+	+	-	С	С
13. Олексій Ж.	-	-	+	-	Н	Н
14. Тимур А.	+	-	-	+	С	С
15. Гліб Ю.	-	-	-	-	Н	Н
16. Данил М.	-	+	+	-	С	С

Проаналізувавши відповіді та малюнки дітей контрольної групи з'ясувалось, що 3 дитини мають високий рівень теоретичних знань щодо особливостей живопису та сформованості живописних навичок, 7 дітей мають середній рівень і 6 дітей – низький рівень.

Після обробки результатів отримали такі дані: високий рівень сформованості живописних навичок зображення мають 18,5% дітей, середній – 44%, низький – 37,5%.

Результати дослідження переведено у відсотки та показано у діаграмі (Діаграма 2.1.)

Діаграма 2.1. Результати констатуючого етапу експерименту КГ

Таким чином більшість дітей двох груп мають середньо-низький рівень сформованості уявлень про живопис, навичок візуального розрізнення та зображення живопису.

2.2. Розробка та впровадження системи роботи по ознайомленню дітей з жанром пейзажу

Метою формувального експерименту стало проведення цілеспрямованої роботи щодо ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з жанром пейзажу та формування навичок живопису.

Умовою успішної реалізації завдань формувального експерименту було залучення дітей до розуміння змісту та сутності мистецтва шляхом особистісно-емоційного сприйняття інформації та творів пейзажного жанру, а також

керування художньо-творчим розвитком дошкільників з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей і необхідності формування навичок практичної роботи.

З цією метою нами було розроблено та впроваджено в практику серію дидактичних ігор щодо ознайомлення дітей з живописом (Додаток Б) та цикл занять з образотворчої діяльності по ознайомленню дітей з жанром пейзажу та формуванню навичок живопису в процесі зображення пейзажу в різні пори року (Додаток В).

Перспективне планування занять щодо ознайомлення з пейзажем старших дошкільників

Вид та тема заняття	Програмовий зміст	Матеріали та обладнання для занять
<p>«Екскурсія до картинної галереї» Екскурсія-огляд</p>	<p>Познайомити дітей з основними жанрами образотворчого мистецтва - пейзажем, портретом, натюрмортом; розвивати увагу, мислення; формувати естетичне ставлення до творів живопису зокрема і мистецтва в цілому.</p>	<p>Репродукції картин відомих художників</p>
<p>«В гостях у Художника-чарівника» Бесіда</p>	<p>Сприяти збагаченню життєвих вражень дошкільників про пейзаж за допомогою музичних творів, художнього слова, творів образотворчого мистецтва; розвивати зв'язне мовлення, спостережливість, креативність, уяву, фантазію, образну пам'ять, словесно-логічне мислення,</p>	<p>Твори В. Сухомлинського, репродукції картин, Музичний супровід</p>

	вміння спілкуватися; виховувати бережливе ставлення до творів мистецтва, сприяти розвитку екологічно-доцільної поведінки дітей.	
«І пишаються дерева золотим своїм вбранням» Образотворче мистецтво	Вчити дітей передавати в своїх малюнках колорит осені, характерні особливості будови дерев (у дуба корявий стовбур, гілки зігнуті; у берези стрункий стовбур з білою корою і характерними чорними смугами, тонкі гілки звисають вниз під вагою листя; у тополі високий стовбур, у напрямі якого розміщені і гілки, що надає їй стрункої величної форми). Розвивати спостережливість, увагу, пам'ять, творчість.	Репродукції картин С.Шишко «Осінь», І.Левітана «Золота осінь», С.Герасимова «До осені», І.Шишкіна «Золота осінь», «Тиша»; аркуш тонованого паперу з лінією землі (діти разом з вихователем готують напередодні заняття), акварельні фарби, пензлі.
«Барви осені» Образотворче мистецтво	Закріплювати знання дітей про осінні зміни у природі; формувати вміння малювати у стилі «пальчикового живопису»; розвивати вміння правильно добирати фарби теплих тонів для виконання роботи; учити малювати дерева, використовуючи всю поверхню аркушу паперу; вправляти дітей у малюванні товстих та тонких	Репродукції картин І. Левітана «Золота осінь», С. Рибалко «Золотий ліс», малюнок із зображенням осіннього лісу; матеріал до гри «Чий листочок?»; фарби

	<p>ліній (вертикальні, горизонтальні); розвивати відчуття кольору, форми, ритму; розвивати творчу уяву, асоціативну пам'ять, наочне мислення; сприяти розвитку самостійності, охайності; збагачувати індивідуальний художньо-естетичний досвід кожної дитини; виховувати естетичне сприйняття рідної природи, дбайливе ставлення до дерев.</p>	гуашеві.
<p>«Маленький ялиночці холодно в лісі» Образотворче мистецтво</p>	<p>Продовжувати вчити дітей створювати багатопланові малюнки, збагатити уявлення дітей про способи виділення головного об'єкта зображення (розміщенням посередині аркуша паперу, засобом контрастного фону, колірної характеристики). Закріпити знайомі прийоми малювання ялинки, способи відтворення форми дерев, їх просторового розміщення та пропорційного співвідношення. Сприяти формуванню у дітей відтворюючої уяви.</p>	<p>Репродукції картин Ю. Бенедюк «В зимову пору» М. Глуценко «Зимовий день», аркуш паперу голубого кольору, акварельні фарби, пензлі, біла гуашева фарба.</p>
<p>«Зимовий пейзаж» Образотворче мистецтво</p>	<p>Формувати вміння через малюнок передавати характерні риси зими; поглиблювати знання про явища природи - снігопад; розвивати вміння заповнювати всю поверхню аркуша; навчати малювати лінії пензликом,</p>	<p>Сюжетні картини «Настала зима, паперові сніжинки для піддування; аркуші паперу формату А4, тоновані</p>

	<p>прикладаючи весь ворс догори та ведучи лінії в певному напрямку - зображення дерев і кущів, снігового покрыву; розвивати пізнавальну активність, бажання поєднувати процес малювання з грою; сприяти розвитку самостійності, охайності, зосередженості; виховувати цікавість до занять з малювання, бажання малювати.</p>	<p>світло-синім кольором (для кожної дитини); фарби.</p>
<p>«Весняне небо»</p> <p>Образотворче мистецтво</p>	<p>Створити умови для відображення на малюнку весняних вражень; заохочувати дітей до експериментування з акварельними фарбами і різними художніми матеріалами; удосконалювати навички зображувати небо у спосіб колірної розтяжки «по вологому» - прийом розмивання кольорів по вологому паперу; учити передавати картину природи, характерні ознаки весни в малюнках; розвивати почуття композиції, естетичне сприйняття, почуття кольору, увагу, пам'ять, образне мислення, мовлення, творчу уяву, емоційну сферу, дрібну та загальну моторику; виховувати цікавість до світу природи, бажання передавати її красу в малюнках.</p>	<p>Репродукції картин І. Грабаря «Березневий сніг», О. Саврасова «Граки прилетіли», В. Яценка «Рання весна», альбомний аркуш паперу, акварельні фарби, біла гуашева фарба.</p>

<p>«Барви ранньої весни» Образотворче мистецтво</p>	<p>Продовжувати знайомити дітей з живописом. Вчити композиційно правильно розміщувати зображення на аркуші паперу, передавати кольори ранньої весни, самостійно добирати засоби виразності, що відповідають відтворюваному образу. Розвивати пам'ять, увагу, спостережливість. Виховувати любов до природи рідного краю.</p>	<p>Репродукції картин: А. Куїнджі «Повінь. Конча – Заспа», І. Левітана «Весна. Велика вода», В.Ященка «Рання весна», Г. Грабара «Березень», «Березневий сніг», аркуш паперу, акварельні фарби, пензлі.</p>
--	--	--

На нашу думку, безпосереднє спілкування з живописними картинами підвищує гостроту емоційних почуттів та оціночних суджень дітей. Тому ми використали поширену в дошкільному віці практику створення виставок картин і дитячих малюнків.

У процесі експериментального дослідження використовувались елементи особистісно-розвивальної педагогічної технології, автор якої С. Огурцова визначила особливості особистісного спілкування дітей з творами живопису [8, 9]. Узявши їх за основу, ми виявили такі типи особистісного спілкування дітей з живописом:

1) мистецтво ↔ дитина (твір живопису зацікавлює дитину, вона безпосередньо сприймає його, але у неї не може самостійно формуватись ставлення до самого мистецтва як елемента людської культури);

2) дитина ↔ мистецтво (дитина сприймає твір живопису, внаслідок цього у неї виникає бажання самій малювати, тобто створити щось подібне до того, що вона споглядала);

3) дитина ↔ мистецтво ↔ дитина (дитина сприймає твір живопису, проникається почуттями, а потім ділиться своїми враженнями з іншими дітьми);

4) дитина ↔ мистецтво ↔ педагог (дитина сприймає твори живопису, а тоді веде з педагогом бесіду за картиною, яка сприймалась нею);

5) мистецтво ↔ дитина ↔ педагог (твори живопису зацікавлюють дитину, а потім вона висловлює своє ставлення до картини, ділиться своїми враженнями в процесі бесіди з педагогом);

б) педагог ↔ мистецтво ↔ дитина (спочатку педагог знайомиться з творами живопису, а тоді, знайомлячи дитину з картинами, він ніби «підказує» дитині враження, нав'язує власну оцінку картини, техніки її виконання, виразно-зображувальних засобів, використаних художником).

Таким чином, існує багато типів спілкування дитини з живописом, та, на жаль, у сучасній практиці найбільш поширеним є останній тип, який, на нашу думку, недостатньо активізує особистісний фактор, не сприяє саморозвитку дитини. Вихователь є ініціатором оцінки творів живопису, при цьому його думка є нав'язаною дитині, так би мовити, не своєю, чужою. Тому ми більшою мірою схилиємось до типу «дитина - мистецтво - педагог», коли дитина сприймає твори живопису, самостійно намагається розібратись у виразно-зображувальних засобах, техніці виконання, застосованих художником, визначає настрій картини, звертається до педагога із запитаннями про незрозуміле, цікаве. У такому випадку вихователь запитує дитину про її думки, судження, оцінки, повідомляє про своє розуміння авторського задуму.

Отже, наші зусилля були спрямовані на саморозвиток естетичних здібностей, збагачення духовної культури, формування особистості та розвиток творчого потенціалу старших дошкільників. Йдеться про надання дитині незалежності та самостійності у проявах її почуттів та вербалізації власних суджень. Згідно з концептуальними засадами нашого дослідження розроблено дидактичні ігри спілкування дітей з живописом, які дадуть змогу виявити характер особистісного ставлення дітей до живопису.

Враховуючи специфіку старшого дошкільного віку, ми застосовували систему пошукових методів, яка передбачала застосування творчих завдань щодо створення дошкільнятами художніх образів з уяви. У дослідженні ці завдання та їх розв'язання розглядаються з погляду творчої самореалізації дітей, а також оволодіння ними новими знаннями та способами творчої діяльності в зображенні пейзажу. Запитання – також дуже важливий інструмент розвитку пізнавальних та творчих здібностей дітей. Тому ми ставили їх так, щоб відповідь потрібно було шукати.

Формування мистецько-творчої компетентності передбачає розвиток у дитини таких якостей як спостережливість та емоційність. Тому провідним методом, спрямованим на набуття цих якостей, було використано метод паузи споглядання та паузи вслуховування. Вони допомагають відчувати радість, здивування, зацікавлюють, дають можливість пізнати щось нове.

Щоб навчитися зображати природу, дітей слід ознайомити з основами кольорознавства та перспективи. Знаючи властивості та засоби виразності кольорів, володіючи способами передачі глибини та об'ємності простору й свідомо застосовуючи свої знання та навички, діти зможуть втілити на папері чи в іншому матеріалі власні творчі задуми у створенні різноманітних художніх композицій, зокрема, у пейзажі.

Створення на заняттях з образотворчої діяльності позитивно піднесеної емоційної атмосфери, почуття радості, захопленості роботою сприяли розвитку творчих здібностей дошкільнят, їх високій творчій активності.

Організацію занять з образотворчої діяльності ми будували на принципах: нестереотипності, структурної різноманітності; залучення дітей до співпереживання, створення відповідно до теми заняття емоційного настрою (включення ігрових, казкових моментів, інших видів мистецтв); наявності трьох основних структурних компонентів заняття - сприймання, формування творчого задуму, посилення творчої реалізації. При цьому ми враховували індивідуальні особливості дітей, їх здібності, інтереси, тому на формуючому етапі експерименту надано переваги художньо-ігровим формам роботи. Для поглиблення знань

дошкільників і формування цілісної картини навколишнього світу ми використовували взаємозв'язок занять - особливо природи та розвитку мови, через спільність тем і розглядуваних проблем.

Сучасні технології дозволили вдосконалити матеріал та обладнання для занять, використовуючи в роботі мультимедійне обладнання: показ картинок або світлин, викликав у дітей додаткову цікавість, дає більш натуральні знання.

Робота над пейзажем починалася з розміщення зображення на папері, визначення пропорцій окремих предметів, їхньої будови, після чого уточнювалися й промальовувалися деталі. Закінчували діти малюнок кольоровою проробкою всієї композиції.

Наприкінці кожного заняття підбивали підсумки: з'ясовували, що дітям сподобалось або не сподобалось на занятті, що ще вони б хотіли побачити, кого зустріти, що зробити.

У старшій групі діти вже можуть аналізувати результати власної діяльності та роботи інших, тому були організовані виставки дитячих робіт. Аналіз дитячих робіт допомагав дітям зрозуміти свої досягнення та помилки у виконанні зображення. Уміння бачити, наскільки правильно відображений об'єкт, сприяв розвитку усвідомленого ставлення до вибору засобів та прийомів роботи, активізації всього творчого процесу. Таким чином, мистецько-творча компетентність дитини формується як результат реалізації емоційно орієнтованої моделі мистецької освіти. Її основою є діалогічність як спосіб існування та розвитку особистості, що передбачає: емоційну взаємодію з іншою особистістю; здатність створювати художні образи, засновані на особистісній якості образного пізнання світу; спільну діяльність дорослого і дитини в мистецькому середовищі. З цієї сукупності ставлень ми передбачаємо визначити міру естетичних ставлень і характер їх проявів до творів пейзажного жанру.

2.3 Аналіз результатів експериментального дослідження

З метою перевірки ефективності опанування старшими дошкільниками основ виконання пейзажу для формування вмій та навичок передавати свої емоції та почуття засобами живопису було проведено повторне обстеження дітей з використанням тих самих методів, що і на констатувальному етапі дослідження.

Робота, яка була проведена, позитивно вплинула на підвищення рівня естетичної вихованості, якості мистецтвознавчих знань, вмій та навичок зображення пейзажу, розвитку особистісного ставлення до живопису старших дошкільників.

Результати дослідження можна побачити в таблиці (Таблиця 2.3.).

Таблиця 2.3.

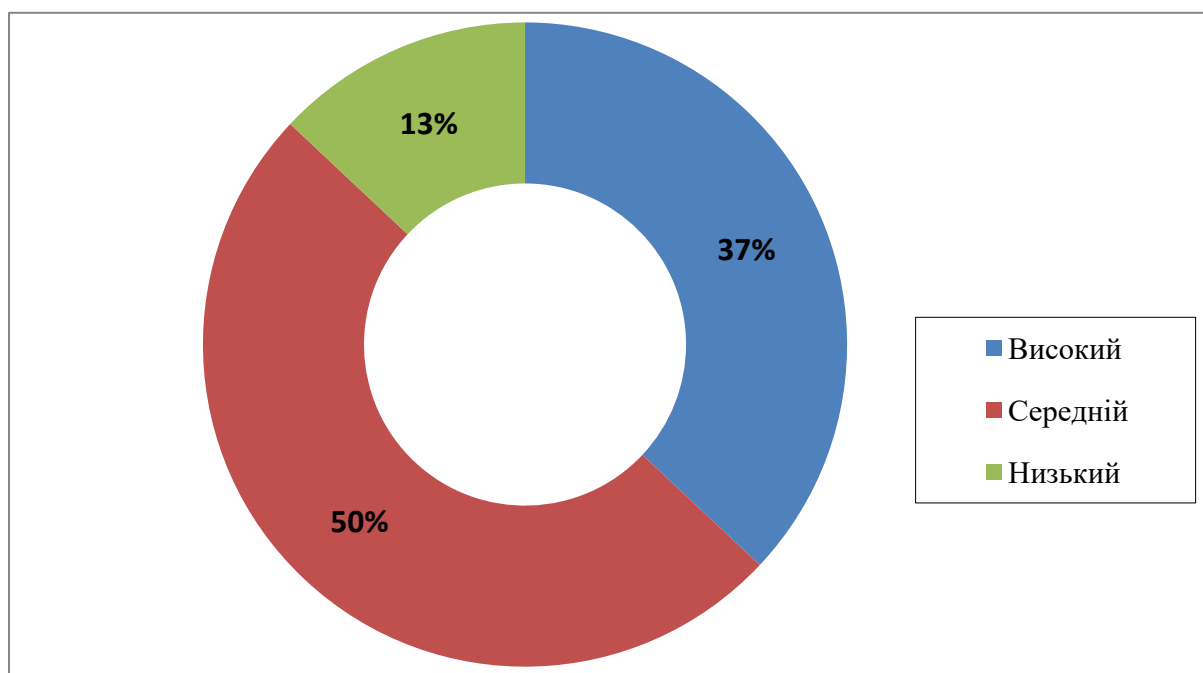
Результати обстеження дітей експериментальної групи на контрольному етапі експерименту

Ім'я дитини	Результати спостережень				Результати бесіди	Рівень
	Володіння техніками роботи	Ступінь самостійності	Наявність інтересу	Здатність відобразити основні особливості пейзажу		
1. Антон З.	-	-	+	+	С	С
2. Денис О.	-	-	-	-	Н	Н
3. Андрій Ю.	+	+	+	-	В	В
4. Альона Х.	-	+	+	+	В	В
5. Сергій Н.	-	+	+	-	С	С
6. Юрій Є.	-	+	+	-	В	В
7. Кароліна В.	-	+	+	-	С	С
8. Наталка Б.	-	+	+	-	С	С
9. Дмитро Д.	-	-	+	+	С	С

10. Соня Д.	-	+	+	-	С	С
11. Світлана І.	-	+	+	-	С	С
12. Віталіна В.	-	+	+	+	В	В
13. Олексій Б.	-	+	+	+	В	В
14. Тимофій Р.	+	-	-	+	С	С
15. Гліб Д.	-	-	-	-	Н	Н
16. Кирил Б.	-	+	+	+	В	В

Проаналізувавши, отримані в ході проведення раніше описаних методів, результати ЕГ з'ясувалось, що 6 дітей мають високий рівень сформованості живописних навичок, 8 дітей мають середній рівень і 2 дітей – низький рівень.

Результати дослідження переведено у відсотки та показано у діаграмі (Діаграма 2.2.)

Діаграма 2.3. Результати контрольного етапу експерименту дітей ЕГ

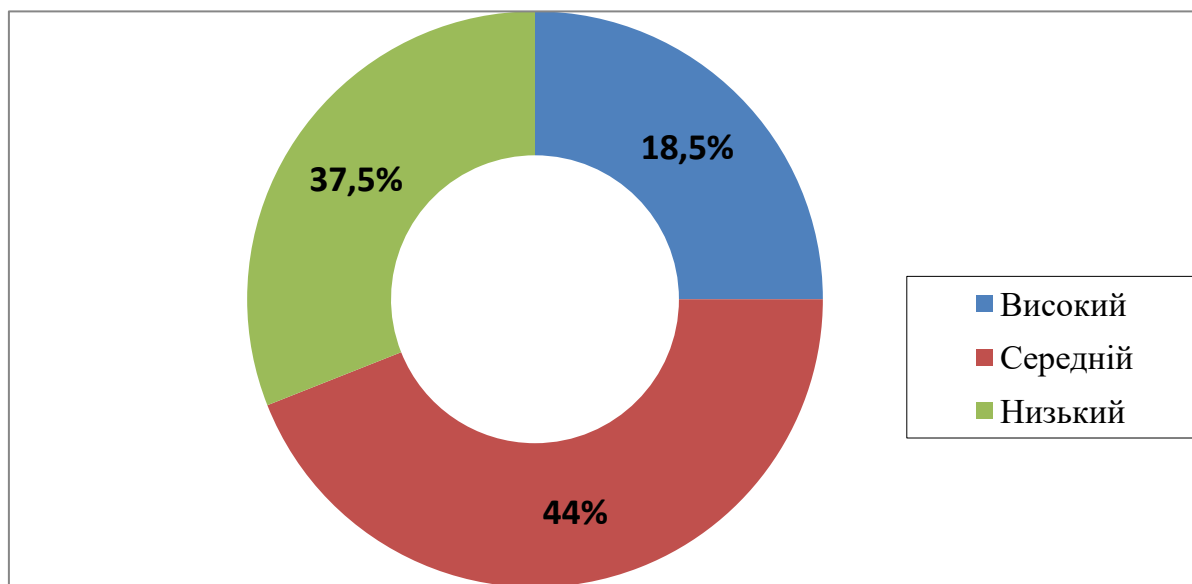
Таблиця 2.4.

Результати діагностики контрольної групи на контрольному етапі експерименту

Ім'я дитини	Результати спостережень				Результати бесіди	Рівень
	Володіння техніками роботи	Ступінь самостійності	Наявність інтересу	Здатність відображати основні особливості пейзажу		
1. Соня В.	-	-	+	-	Н	Н
2. Дмитро О.	-	-	-	-	Н	Н
3. Антон Ю.	+	+	+	-	В	В
4. Діана П.	-	+	+	+	В	В
5. Савелій Н.	-	+	+	-	С	С
6. Юлія М.	-	+	+	-	В	В
7. Катерина В.	-	+	+	-	С	С
8. Марія Б.	-	+	+	-	С	С
9. Денис Д.	-	-	+	-	Н	Н
10. Софія Т.	-	+	-	-	Н	Н
11. Світлана Р.	-	+	+	-	С	С
12. Вікторія О.	-	+	+	-	С	С
13. Олексій Ж.	-	-	+	-	Н	Н
14. Тимур А.	+	-	-	+	С	С
15. Гліб Ю.	-	-	-	-	Н	Н
16. Данил М.	-	+	+	-	С	С

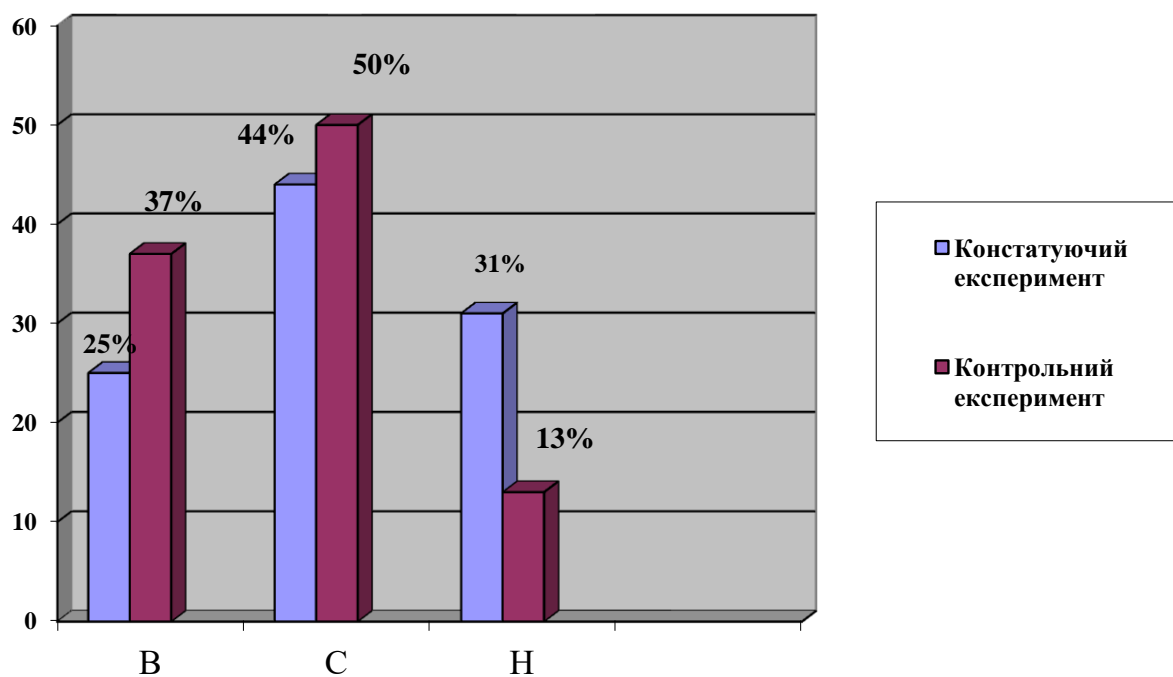
З таблиці видно, що результати дітей контрольної групи не змінилися: 3 дитини мають високий рівень, 7 дітей мають середній рівень і 6 дітей – низький рівень.

Результати дослідження переведено у відсотки та показано у діаграмі (Діаграма 2.4.)

Діаграма 2.4. Результати контрольного етапу експерименту дітей КГ

Порівняння результатів дослідження констатувального і контрольного етапів експерименту експериментальної групи подано у стовпчикові діаграмі. (Діаграма 2.3.)

Діаграма 2.3. Порівняльний аналіз результатів констатувального і контрольного етапів експерименту

Результати дослідницької роботи щодо формування живописних навичок зображення в ході ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з жанром пейзажу виглядають наступним чином: високий рівень знань практичних вмінь і навичок мають 37 % дітей, що на 12% вище, ніж в констатувальному експерименті, середній рівень становить 50%, низький рівень становить лише 13%, що на 18% нижче, ніж на констатувальному етапі експерименту.

Наведені дані підтверджують правильність та методичну достовірність розробленої нами системи формування у дітей старшого дошкільного віку умінь і навичок виконання пейзажу.

Отже, ми можемо говорити про те, що мета нашої роботи досягнута, гіпотеза доведена. Проте, проведена робота мала на дітей лише частковий однобокий вплив. Для того, щоб досягти кращих результатів необхідно працювати в даному напрямку систематично і планомірно.

Висновок до другого розділу

Було розроблено та впроваджено в практику серію дидактичних ігор щодо ознайомлення дітей з живописом та цикл занять з образотворчої діяльності по ознайомленню дітей з жанром пейзажу та формуванню навичок живопису в процесі зображення пейзажу в різні пори року. На нашу думку, безпосереднє спілкування з живописними картинами підвищує гостроту емоційних почуттів та оціночних суджень дітей. Тому ми використали поширену в дошкільному віці практику створення виставок картин і дитячих малюнків.

У процесі експериментального дослідження використовувались елементи особистісно-розвивальної педагогічної технології, автор якої С. Огурцова визначила особливості особистісного спілкування дітей з творами живопису. Таким чином, існує багато типів спілкування дитини з живописом, та, на жаль, у сучасній практиці найбільш поширеним є останній тип, який, на нашу думку, недостатньо активізує особистісний фактор, не сприяє саморозвитку дитини. Вихователь є ініціатором оцінки творів живопису, при цьому його думка є

нав'язаною дитині, так би мовити, не своєю, чужою. Тому ми більшою мірою схилиємось до типу «дитина - мистецтво - педагог», коли дитина сприймає твори живопису, самостійно намагається розібратись у виразно-зображувальних засобах, техніці виконання, застосованих художником, визначає настрій картини, звертається до педагога із запитаннями про незрозуміле, цікаве. У такому випадку вихователь запитує дитину про її думки, судження, оцінки, повідомляє про своє розуміння авторського задуму.

Отже, наші зусилля були спрямовані на саморозвиток естетичних здібностей, збагачення духовної культури, формування особистості та розвиток творчого потенціалу старших дошкільників. Йдеться про надання дитині незалежності та самостійності у проявах її почуттів та вербалізації власних суджень. Згідно з концептуальними засадами нашого дослідження розроблено дидактичні ігри спілкування дітей з живописом, які дадуть змогу виявити характер особистісного ставлення дітей до живопису.

У старшій групі діти вже можуть аналізувати результати власної діяльності та роботи інших, тому були організовані виставки дитячих робіт. Аналіз дитячих робіт допомагав дітям зрозуміти свої досягнення та помилки у виконанні зображення. Уміння бачити, наскільки правильно відображений об'єкт, сприяв розвитку усвідомленого ставлення до вибору засобів та прийомів роботи, активізації всього творчого процесу. Таким чином, мистецько-творча компетентність дитини формується як результат реалізації емоційно орієнтованої моделі мистецької освіти. Її основою є діалогічність як спосіб існування та розвитку особистості, що передбачає: емоційну взаємодію з іншою особистістю; здатність створювати художні образи, засновані на особистісній якості образного пізнання світу; спільну діяльність дорослого і дитини в мистецькому середовищі. З цієї сукупності ставлень ми передбачаємо визначити міру естетичних ставлень і характер їх проявів до творів пейзажного жанру. Робота, яка була проведена, позитивно вплинула на підвищення рівня естетичної вихованості, якості мистецтвознавчих знань, вмінь та навичок зображення пейзажу, розвитку особистісного ставлення до живопису старших дошкільників. Як показують

підсумки нашого експерименту, що в ході систематичної роботи показники підвищились. Проте проведена нами робота потребує постійної та систематичної праці в даному напрямку.

Висновки

Живопис як вид образотворчого мистецтва перетворюється на реальність як джерело формування духовного внутрішнього світу людини. Живопис вчить, порівнювати змальоване в художніх творах, зіставляти явища з реальністю бачити красу людських емоцій, стосунки. Конкретно це розвиває їх естетичні почуття, які виявляються у дітей на початку емоційно-словесних реакцій, а потім, при подальшому ознайомленні з мистецтвом - у власній образотворчій діяльності.

Починаючи зі старшої групи, в роботі з дітьми дошкільного віку для ознайомлення з живописом застосовуються різноманітні форми і методи роботи. За допомогою цих форм і методів педагог їх вчить бачити, як художник зображує красу навколишнього світу. Діти опановують умінням не лише відчувати, що хотів передати живописець зображуючи природу (радість, смуток), але й бачити і розуміти зміст картини.

Одним з головних завдань у розвитку просторової уяви та просторового зображення дітей є малювання пейзажу. Зображення пейзажу навчає спостерігати реальність знаходити красу в звичайному і підкреслювати характерне.

З метою виявлення особливостей формування у старших дошкільників навичок живопису у процесі малювання пейзажу ми провели дослідження, яке охопило 16 дітей. Експеримент проводився у три етапи. На основі виділених нами критеріїв здійснено констатувальний та контрольний експерименти, на підставі яких визначено рівні сформованості умінь виконання пейзажу: низький середній і високий.

Передумовою успішного здійснення роботи формувального експерименту було залучення дітей до розуміння змісту та сутності мистецтва через особисте та емоційне сприйняття інформації та творів пейзажу, а також управління творчим розвитком дітей. з урахуванням віку, індивідуальних особливостей та практичних навичок.

В ході експериментальної роботи нами було впроваджені заняття з образотворчої діяльності по ознайомленню з жанром пейзажу та формуванню в

практику серій дидактичних ігор щодо ознайомлення дітей з живописом та навичок живопису в процесі зображення пейзажу в різні пори року.

Робота, проведена дітьми дошкільного віку, позитивно вплинула на підвищення рівня естетичного виховання, якості знань про мистецтво, вмінь та навичок пейзажного живопису, на розвиток особистого ставлення до живопису.

Результати дослідницької роботи щодо формування живописних навичок зображення в ході ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з жанром пейзажу свідчать про підвищення високого рівня (з 25% до 37%) та зниження низького рівня (31% до 13%).

Таким чином ми можемо говорити про те, що ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з жанром пейзажу на заняттях з образотворчої діяльності є дієвим засобом формування у них живописних навичок зображення, що підтверджує поставлену нами на початку дослідження гіпотезу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція від 12.01.2021. - [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Бебіх Г. Д. Розвиток творчої особистості дитини через образотворче мистецтво//Дошкільний навчальний заклад. Харків: 2007, №4(04)
3. Белкіна Е. Виховання мистецтвом // Мистецтво та освіта. 2001., №2.
4. Ваганова Н. А. Психологічні особливості сприймання старшими дошкільниками картин // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Зб. наук. праць / За ред. В. О. Моляко. Т. 12. Вип. 6. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2009. С. 46-51
5. Васильєва О., Поклад І. Розвиток творчої особистості дитини в образотворчій діяльності // Мистецтво та освіта. 2002. №2.
6. Величко Ю.В.Український живопис. К.: Мистецтво,1989. 191 с.
7. Гавриш Н. Навчання розповіді за картиною // Дошкільне виховання. 2003. № 1.С. 7.
8. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. К.: Вища школа, 1995. 237 с.
9. Гіптерс З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання // Рідна шк. 2001.№9. С.60.
10. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах (малювання, ліплення, аплікація).Х.:Видавництво «Ранок», 2007. 222 с.
11. Грузинська І.М. Структура творчої уяви дітей старшого дошкільного віку// Вісник Дніпропетровського університету. Журнал психологічних наук. 2018. № 24. С.58-64.
12. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник – 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.

13. Естетичне виховання в дитячому садку: Посібник для вихователів дит.садка / Под ред. Н. А. Ветлугиной. М.: Просвещение, 1995.
14. Естетичне виховання та розвиток дітей дошкільного віку: Навчальний посібник для вузів / Є. А. Дубровська, Т. Г. Казакова, М. М. Юріна [та ін] під ред. Е.А. Дубровської, С. А. Козлової. - М.: Видавничий центр «Академія», 2002.256 с.
15. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості Верховної ради України), 2001. Новарекдакція від 05.11.2020. - [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
16. Кардашов В.М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. К: Видав. дім «Слово», 2007. 296 с.
17. Качур М. І. Виховуємо високе почуття гармоній з навколишнім світом // Мистецтво та освіта. 2004, №2.
18. Коваленко М.М. Педагогічні умови розвитку уяви молодших дошкільників в процесі зображувально – ігрової діяльності// Науковий вісник Донбасу. № 3 (11), 2010. С. 55-58.
19. Ковальчук К.І. Музейна педагогіка. Формування у дітей ціннісного ставлення до живопису//Дошкільне виховання, 2006. №12
20. Комарова Т. С. Дитяча художня творчість: Методичний посібник для вихователів та педагогів для роботи з дітьми 2-7 років. М., 2005.
21. Комарова Т. С. Педагогічна діагностика розвитку дітей перед вступом до школи. М., 2004.
22. Коновець С.В. Образотворче мистецтво як засіб активізації дитячої творчості // Мистецтво та освіта, 2000. №3. С. 15-18.
23. Конопко О.І. Образотворче мистецтво. К.: Київський міський педагогічний коледж, 2005. 100 с
24. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва. Методика художнього виховання дітей. К.: Кондор, 2006.200 с.
25. Ликова І. А. Програма художнього виховання, навчання і розвитку дітей 2-7 років «Кольорові долоньки». М.: «Карапуз-дидактика», 2007 р.

26. Меднікова Г. Українська та зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посіб./ Галина Меднікова,. К.: Знання, 2002. 214 с.
27. Моляко В. О. Концепція творчого сприймання // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Зб. наук. праць / За ред. В.О. Моляко. Т. 12. Вип. 5. Ч. І. Ж.: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2008. С. 7-14.
28. Настільна книга вихователя ДНЗ / Упор. Л.А. Швайка. Х.: Основа, 2009. 496 с.
29. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін /Г.М.Падалка. К.: Освіта України, 2008. 274 с.
30. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник. - Тернопіль: Навчальна книга.Богдан, 2003.
31. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). Наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. У 2 ч. К. : «МЦФЕР-Україна», 2014.
32. Сухорукова Г.В. Інноваційно-освітня діяльність педагога в галузі організації образотворчої діяльності дітей. // Педагогіка, 2005. №1.
33. Тарасенко Г.С. Розвиток художньо-творчого потенціалу обдарованої дитини (аспект дослідження методологічних засад і методичних шляхів).Теорія і методика навчання й виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: від історії до інновацій : [монографія] за заг. ред. А.А.Сбруєвої, С.М.Кондратюк та ін. – Суми : Мрія, 2016. с. 342.
34. Терещенко О.П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності:навч.-метод. Посібник / О.П. Терещенко. – К.: Світич, 2009. – 208 с.
35. Товкач І.Є. Психологічні особливості прояву креативності у старшому дошкільному віці. Молодий вчений. 2015. Частина 3, № 4 (19). С.109-112.
36. Торшилова О.М., Шалун Є.М. : Естетичне виховання дошкільнят // Дошкільне виховання, 2001. № 9.
37. Удовиченко І.В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник .К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.

38. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посібник / за заг. ред. З. Н. Борисової. К.: Вища школа, 2004. 511 с.
39. Чумичева Р.М. Вчимося бачити прекрасне. Методичні рекомендації по ознайомленню дітей молодшого шкільного та старшого дошкільного віку з творами образотворчого мистецтва. Київ: Навчальні посібники, 1996. 74 с.
40. Шайдурова Н. В. Методика навчання малюванню дітей дошкільного віку. М., 2008.
41. Шкаріна Л.Ф. Ознайомлення дітей з творами живопису // Дошкільне виховання. 2007. № 4.
42. Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання: конспект лекцій і занять (за матеріалами власного досвіду). К.: ІСДО, 1995. 236 с.
43. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / Упоряд. Л.Шелестова. К.: Ред. загальнопед. Газ., 2003. 112 с.
44. Яловська О. Народні перлини для маленької дитини. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 408 с.
45. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. Х.: Ранок, 2011. 176 с.
46. Яценко Т. В. Психологічні особливості розвитку творчої уяви обдарованих дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2016. 20 с.: табл.

Додатки

Додаток А

І. І. Шишкін
«Перед грозою»

Додаток Б

Дидактична гра «Експерсія до картинної галереї»

Мета: познайомити з основними жанрами образотворчого мистецтва - пейзажем, портретом, натюрмортом; розвивати увагу, мислення; формувати естетичне ставлення до творів живопису зокрема і мистецтва в цілому.

Хід гри

Вихователь пропонує дітям здійснити заочну експерсію до картинної галереї. Відкриває ширму і діти бачать репродукції картини: Левітан І. «Золота осінь», Білокур К. «Піони», Кончаловський П. «Бузок», Саврасов О. «Граки перелетіли», Серов В. «Дівчинка з персиком» та інші.

Вихователь наголошує, що вони сьогодні не говоритимуть про назви цих картин і про те, хто їх написав. Діти розглядають картини. Вихователь звертає увагу дітей на те, що всі картини можна поділити на натюрморти, пейзажі та портрети. Посередині дошки вивішують таблички зі словами: натюрморт - синій колір, пейзаж - зелений колір, портрет-червоний колір.

Вихователь читає вірш Ясеневої М. «Про картини»:

*Якщо бачиш, на картині намальовано садок,
Чи ялина, білий іній, чи ставок або бузок,
Може ріки і долини, чи гора до сонця аж.
Цей малюнок як назвемо? Назвемо його пейзаж
Якщо бачиш на картині склянку кави на столі,
Келих, порцеляну, чи троянду в кришталі,
Чи намисто, перли, фрукти або торт,
Або всі предмети разом, знай-це зветься натюрморт,
Якщо хто-небудь з картини пильно дивиться на нас
Чи акторка, балерина, чи співак або поет,
Знайте діти, ця картина називається портрет!*

Після прослухування вірша діти вирушають у подорож картинною галереєю і відшуковують там пейзажі, портрети та натюрморти. Для цього виходить дитина і

прикріплює, наприклад, табличку з написом натюрморт, на репродукцію картини Хруцького І. «Квіти і плоди».

Для перевірки отриманих карточок вихователь роздає дітям конверти з репродукціями жанрів і пояснює правила гри: якщо вона піднімає карточку із зображенням натюрморту, то діти повинні показати репродукцію натюрморту і т.д. Використана картка виключається.

Дидактична гра «Які кольори в картині?»

Мета: удосконалювати вміння визначити колірну гаму картин, розвивати спостережливість, увагу, виховувати естетичний смак.

Матеріали: репродукції картин і конверт з різними фішками на кожному дитині на кожному дитині

Хід гри

Вихователь роздає кожній дитині репродукцію картини і конверт з різнобарвними фішками. Говорить, що вони повинні за допомогою фішок визначити колірну гаму картин.

Виграють ті діти, які вірно справлялися з завданням.

Дидактична гра «Народжується картина»

Мета: розвивати вміння створювати композицію з готових площин зображень, мислення, уяву, виховувати естетичний смак.

Матеріали: аркуш білого, сірого, блакитного, рожевого паперу і конверт з вирізаним зображенням дерев у зимовому вбранні.

Хід гри

Вихователь пропонує дітям погратися в художників і скласти кожен свою картину із площинних зображень паро зиму-чарівницю.

Відмічають тих дітей, чий пейзаж був найкрасивішим.

Дидактична гра «У музеї осені»

Мета: удосконалення здорової пам'яті, розвиток логічного мислення і спостережливості.

Матеріали: репродукції осінніх пейзажів, набори цифр, за кількістю пейзажів.

Хід гри

На дошці висять репродукції осінніх пейзажів. Біля кожної репродукції цифра.

На початку гри з'являється образ осені - Лялька. Вихователь читає її лист.

«Дорогі діти! Сьогодні я хочу запросити вас до свого осіннього музею. На картинах я зображена різною: сумною і веселою, сонячною і похмурою, золотою і вже з облетілим листям. Але в музеї картина, яку я дуже люблю. Спробуйте її віднайти за моїм описом.»

Зачитується опис однієї з картин. Після закінчення читання діти називають картину, або піднімають картку з цифрами, що відповідає впорядкованому номеру репродукції, опис якої наводиться в листі.

Дидактична гра «Природа в музеї»

Мета: розвивати творчу уяву, зорову пам'ять, логічне мислення, спостережливість.

Матеріали: репродукції осінніх пейзажів.

Хід гри

Вихователь сповіщає, що в музеї пропала картина. Місце знаходження картини відоме, але вона знаходиться серед інших полотен, на яких зображено осінню природу, а це ускладнює пошук.

Для того, щоб знайти картину, необхідно дати її словесний опис. Під час пошуку треба користуватися цим описом. Потім обирають зберігача музею і детектива. Зберігач знайомиться з осіннім пейзажем інші його не бачать, і робить його словесний опис. Детектив керуючись цим описом, шукає серед представлених картин ту, що пропала.

ЗАНЯТТЯ

Тема: «Барви осені»

Програмовий зміст: закріплювати знання дітей про осінні зміни у природі; формувати вміння малювати у стилі «пальчикового живопису»; розвивати вміння правильно добирати фарби теплих тонів для виконання роботи; учити малювати дерева, використовуючи всю поверхню аркушу паперу; вправляти дітей у малюванні товстих та тонких ліній (вертикальні, горизонтальні); розвивати відчуття кольору, форми, ритму; розвивати творчу уяву, асоціативну пам'ять, наочне мислення; сприяти розвитку самостійності, охайності; збагачувати індивідуальний художньо-естетичний досвід кожної дитини; виховувати естетичне сприйняття рідної природи, дбайливе ставлення до дерев.

Попередня робота: розглядання дерев в осінньому наряді; читання віршів, оповідань про осінь; ознайомлення з репродукціями І. Левітана «Золота осінь», С. Рибалок «Золотий ліс».

Обладнання: малюнок із зображенням осіннього лісу; матеріал до гри «Чий листочок?»; фарби гуашеві; пензлики; серветки для витирання пензлів та рук; стаканчики з водою; аркуші паперу світло-блакитного кольору формату А4.

Хід заняття

І. Вступна частина

Вихователь: Діти, відгадайте загадки.

Сумно у гаях блукає,

Жовті шати одягає.

Золотисту стелить постіль —

Жде сестрицю білу в гості. *(Осінь)*

Невидимка ходить в гаї,

Всі дерева роздягає. *(Осінь)*

Кличуть нас ліси, поля, сади

Дозбирати осені плоди.

Із дерев спадає листя жовте.

То землею ходить місяць... (*жовтень*).

Капле з неба, дахів, стріх

Дощ холодний, перший сніг.

Почорнів без листя сад,

Що за місяць? (*Листопад*)

Золоті метелики з дерева летять,

Крильцями своїми сумно шарудять. (*Осінні листочки*)

II. Основна частин

- Пригадайте нашу екскурсію в осінній парк. Які ми побачили дерева у парку? Який у них був настрій? Чому ви так гадаєте? Якого кольору були листочки на деревах? Розгляньмо картини великих художників «Золота осінь» і «Золотий ліс».

- Що ви бачите? А як називається жанр живопису, в якому зображена природа? (пейзаж). Які фарби використовує художник для зображення дерев?

- І так, дітки, який краєвид на цій картині? (осінній).

- За якими ознаками визначили?

- Чому восени листя з дерев опадає? (*Дерева готуються до «зимового» сну, мало «п'ють» води, втрачають своє вбрання.*) Пригадайте будову дерева. (*Стовбур, коріння, гілочки*)

- Чи вмієте ви розрізнити листочки дерев? Давайте пограємо в гру «Чий листочок?» (Діти називають, з якого дерева листочок)

- Який настрій нам несуть осінні дерева? Відтворимо його у наших малюнках. Ходімо до нашої художньої майстерні.

- Ми, як справжні художники, намалюємо чудовий осінній пейзаж. Кожен з вас намалює кілька великих і маленьких дерев, і в нас на аркушах паперу з'являться неповторні краєвиди осіннього лісу. Підготуймо наші пальчики до роботи.

Пальчикова гімнастика «Дерева»

Вихідна позиція. Розташувати кисті рук перед собою, долонями до себе. Пальці розчепірені та напружені. Після виконання вправи потрібно струсити кисті

рук.

Вітер залетів у гай.

Ти дерева не гойдай, *(Хитають руками з боку у бік.)*

Дуже гілки не тряси,

Щоб не тріснули вони! *(Махають руками вниз — вгору, не згинаючи пальців.)*

- Ми не даремно провели гімнастику для наших пальчиків - вони сьогодні будуть нашим основним інструментом у малюванні осінніх дерев. За їх допомогою ми намалюємо яскраві крони дерев. Наберемо на подушечку вказівного пальця приготовану в палітрі червону фарбу та поставимо відбитки, намагаючись відтворити круглу крону дерева. Іншим пальчиком наберемо жовту фарбу й поставимо відбитки у проміжках між червоними цяточками. Витremo пальці серветкою. Аналогічно робимо пальчиками відбитки зеленого та помаранчевого кольору. Отримуємо заповнений різнобарвний круг — це крона нашого дерева. Унизу намалюємо пензлик прямою лінією — землю, використовуючи чорну чи коричневу фарбу. Від лінії землі вгору до різнокольорового круга намалюємо стовбур дерева коричневою фарбою: спочатку він широкий, товстий, а згодом лінія тоншає. Тепер на пальчик набираємо фарбу жовтого чи червоного кольору, притискаємо до аркуша біля зображення стовбура дерева внизу. Отримані відбитки — це листочки, що впали в жона землю.

- Що будемо малювати спочатку – стовбур чи крону дерева?

- Чим намалюємо крону? Які фарби стануть у пригоді? Де будемо малювати лінію землі? Скільки дерев ви намалюєте? Чим будете витирати пальчики?

- Як будете мити пензлик? Як провести пензлик тоненьку лінію? *(Кінчиком ворсу.)*

Діти працюють самостійно. Вихователь за потреби демонструє індивідуально техніку малювання на своєму аркуші. Звертає увагу на те, як охайно набирати фарбу, зайву віджимати об край палітри, як робити відбитки пальчиком,

як вести пензлем лінії. Показує, як слід витирати пальчик серветкою, як промивати пензлик після малювання фарбою. Вихователь під час малювання під-

тримує творчі прояви дітей, заохочує до малювання, створює емоційне піднесення процесу малювання, спонукає до мовленнєвого спілкування.

Діти малюють під спокійний музичний супровід.

III. Заклучна частина

- Що ми сьогодні з вами малювали? Коли дерева стають такими яскравими? Чим ми сьогодні малювали? Які фарби використали у своїх малюнках? Ваші осінні пейзажі гарно прикрасять нашу групову кімнату.

І. Левітан «Золота осінь»

С. Рибалок «Золотий ліс»

І.Бродський «Зима»

О.Савросов «Зима»

ЗАНЯТТЯ

Тема: «Зимовий пейзаж»

Мета: формувати вміння через малюнок передавати характерні риси зими; поглиблювати знання про явища природи - снігопад; розвивати вміння заповнювати всю поверхню аркуша; навчати малювати лінії пензликом, прикладаючи весь ворс догори та ведучи лінії в певному напрямку - зображення дерев і кущів, снігового покриву; розвивати пізнавальну активність, бажання поєднувати процес малювання з грою; сприяти розвитку самостійності, охайності, зосередженості; виховувати цікавість до занять з малювання, бажання малювати.

Попередня робота: спостереження під час прогулянок за погодою, снігом, снігопадом, деревами; розглядання сюжетних картин «Настала зима»; читання художніх творів.

Обладнання: паперові сніжинки для піддування; аркуші паперу формату А4, тоновані світло-синім кольором (для кожної дитини); фарби; пензлики; підставки для пензликів; серветки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

Вихователь пропонує дітям визирнути у вікно. Читає вірш-загадку.

Білі мухи налетіли.

Все подвір'я стало білим.

Не злічити білих мух,

Що летять неначе пух. *(Сніжинки)*

Вихователь показує дітям паперові сніжинки.

— Що до нас залетіло? Які вони? *(Білі, легкі, гарні, мереживні, не схожі одна на одну.)* Вам подобаються сніжинки? Візьміть собі сніжинки та подмухайте на них. Перетворимося на сніжинки.

Психогімнастика

Падає сніжок, він ніжний, пухнастий. Ми — сніжинки, що летять кружляють у повітрі. Нам легко, радісно, весело. Подуває вітерець, немов грає

ніжна, загадкова музика. Ми танцюємо. Вдих на повні груди, нас переповнює радість – видих. Хочеться літати, бути невагомими, радіти!

- Діти, як зима змінила все? Якого кольору стало все довкола? Це зима подарувала нам білий колір.

ПЕРШИЙ СНІГ

Білі метелики,	Все ними вкрилося
Ніжні метелики	Все застелилося
З неба летять.	Білим рядном.
Білим метеликам	Білі метелики,
Ніде сідять.	Ніжні метелики
Поле з ярочками,	Впали й лежать.
Луки з гайочками,	Білим метеликам
Хутір з селом	Вже не літають.

(П. Савченко)

II. Основна частина

- Коли настає зима, надворі все стає білим. Чому? Тому, що все вкрите снігом. Визирніть у вікно. Що вкрив сніжок? Сніжок уквив доріжки, будинки, дерева, землю. Чим укриті гілочки дерев? *(Снігом)* Якого кольору сніг? *(Білого)* Чому зиму називають білою? *(Узимку все вкрите білим снігом.)* Скільки снігу на деревах, на землі? Узимку сніг падає на дерева, на землю. Огортає все навколо теплою ковдрою, що захищає гілочки дерев і землю від морозу. Вам подобається зимовий засніжений пейзаж? Чому? Погляньте на картини відомих художників. Розкажіть про дерева. Як вони виглядають? *(Чорні, коричневі, голі, без листя)* Зараз усі дерева темні. А яке дерево на них не схоже? Так, ялинка. Розкажіть про неї. *(Вона залишається зеленою навіть узимку, у неї замість листочків зелені голочки.)*

Гра-порівняння «Кущ — дерево»

Вихователь вивіщує зображення дерева та куща.

- Чим схожі дерево і кущ? Це рослини. У дерева і куща є гілочки.
- Чим відрізняються дерево і кущ? (У дерева один стовбур, а у кущика

— багато.) Дерево високе, а кущик низенький. Так, білим снігом укриті стежки і дерева, луки й поля, парки, ліси, алеї. Намалюймо зимовий пейзаж — засніжене довкілля.

Ходімо до художньої майстерні, де вже все приготовлено для роботи. Підготуємо наші пальчики до роботи:

Пальчикова гра «Дерево»

Раз, два, три — ану, малята, І ліворуч вигнув віти,
Треба ручки розім'яти. Нахилив у правий бік,
Наші ручки — гілочки, Пошумів і раптом зник.
І міцненькі і гнучкі. Рівно деревце стоїть,
Налетів в'юнище-вітер Тільки гіллям шелестить.

- Що у вас на столах? Якою фарбою ми будемо малювати дерева, кущі? Що ви можете сказати про білу фарбу? (*Біла, сніжна, білосніжна, холодна, мовчазна, урочиста, світла, сліпуча, мовчазна, спокійна*) Що ми будемо малювати білою фарбою? (*Сніг, сніжинки*)

Правила роботи з пензликом та фарбами:

- набирати фарбу на кінчик ворсу;
- знімати зайву фарбу о край баночки;
- після малювання одним кольором фарбу слід змити водою;
- після завершення роботи ретельно вимити пензлик;
- просушити ворс пензлика серветкою.

Підготуйте свій папір до зустрічі з пензликом та фарбою: однією рукою тримаєте папір, а другою рукою з пензликом проводьте ворсом по паперу так, щоб ворсинки рухалися за паличкою пензлика.

Тепер дайте змогу пензлику погуляти з фарбою по аркушу паперу і виконати наше завдання – зобразити зимовий пейзаж.

Вихователь під час малювання підтримує дітей, їх творчі прояви, заохочує до малювання, створює емоційне піднесення процесу малювання, спонукає до мовленнєвого спілкування. Діти малюють під спокійний музичний супровід.

Фізкультхвилинка «Ми сніжинки»

Вихователь читає віршовані рядки. Діти виконують рухи відповідно до змісту вірша.

Ми – сніжинки, ми – пушинки,	Ми кружляємо у танці,
Ми спускаємось з хмаринки,	Сніг іде сьогодні вранці,
Ми білесенькі, малі,	Бо прийшла до нас сама
Летимо аж до землі.	Снігова пора — зима.

III. Заключна частина

Вихователь обіграє малюнки дітей, формує виставку дитячих робіт, хвалить дітей за чудові створені малюнки, за самостійність, акуратність.

ЗАНЯТТЯ

Тема. «Весняне небо»

Мета: створити умови для відображення на малюнку весняних вражень; заохочувати дітей до експериментування з акварельними фарбами і різними художніми матеріалами; удосконалювати навички зображувати небо у спосіб колірної розтяжки «по вологому» — прийом розмивання кольорів по вологому паперу; учити передавати картину природи, характерні ознаки весни в малюнках; розвивати почуття композиції, естетичне сприйняття, почуття кольору, увагу, пам'ять, образне мислення, мовлення, творчу уяву, емоційну сферу, дрібну та загальну моторику; виховувати цікавість до світу природи, бажання передавати її красу в малюнках.

Попередня робота: розглядання весняних пейзажів у картинах відомих художників І. Грабаря «Березневий сніг», Саврасова «Граки прилетіли», В. Ященко «Рання весна»; читання художніх творів про весну.

Обладнання: альбомний аркуш паперу; акварельні фарби; біла гуашева фарба; репродукції картин на тему «Весна».

Хід заняття

І. Вступна частина

Вихователь пропонує дітям відгадати загадки.

Відгадайте, що за дівчина

У погожу ясну днину

По землі крокує тишком,

Розчица стежки й доріжки.

Прикрашає цвітом віти,

Розсилає всюди квіти. *(Весна)*

Де вона проходить –

Там травиця сходить,

Квіти розцвітають,

Солов'ї співають. *(Весна)*

- Скоро до нас завітає квітуча, співуча весна.

- А чому весну можна назвати співучою та квітучою? Пригадайте характерні особливості весни.

Весна — це свято пробудження природи. Усі люди, тварини, рослини чекають від весни радості та тепла. Погляньте на картинки та згадайте, які зміни відбуваються в природі навесні.

Вихователь демонструє сюжетні картинки із зображенням весняних явищ у природі.

Дидактична гра «Що це?»

Вихователь називає слова – ознаки певних весняних явищ, діти мають відгадати їх та назвати за ознаками.

- Тепле, яскраве, ласкаве, променисте —... (*сонце*).
- Блакитне, чисте, високе, ясне —... (*небо*).
- Брудний, підталин, мокрий —... (*сніг*).
- Веселий, дзвінкий, швидкий —... (*струмок*).
- Молода, зелена, м'яка, шовковиста —... (*трава*).

Дидактична гра «Весняні слова»

Вихователь називає дітям слово *весняний* у різному роді й числі, а діти додають слово, що відповідає за змістом.

Весняний —... (*день, місяць, дощ, настрій*).

Весняна — ... (*квітка, пісня, погода, пора*).

Весняне — ... (*сонце, небо, листя*).

Весняні —... (*дні, дощі, квіти, струмки*).

- Погляньте на зображення весняних явищ природи на репродукціях картин відомих художників І. Грабаря «Березневий сніг», О. Саврасова «Граки

прилетіли», В. Яценка «Рання весна». Ви звернули увагу на різні кольори зображення весняного неба відомими художниками? Ми спостерігали за різними кольорами весняного неба у різні частини доби — уранці, вдень та ввечері. Спробуймо намалювати весняне небо, що найбільше подобається, — вранішнє, вечірнє чи денне.

Підготуймо пальчики до роботи.

Пальчикова гімнастика «Сонечко»

Біля сонечка, вгорі плавала хмаринка.

(Піднімають долоньки над головою, роз'єднують пальці, як промінчики, і роблять колові рухи кистями рук)

Проти сонечка, в дворі бавилась Яринка

(З'єднують пальці в «замок» і кистями рук виконують відповідні рухи.)

Не журись, Яринко, не на вік хмаринка.

(Піднімають руки вгору і виконують рухи праворуч-ліворуч.)

Хмарка розпливається – сонечко лишається.

(Піднімають руки вгору і розчепірюють пальці - «промінці».)

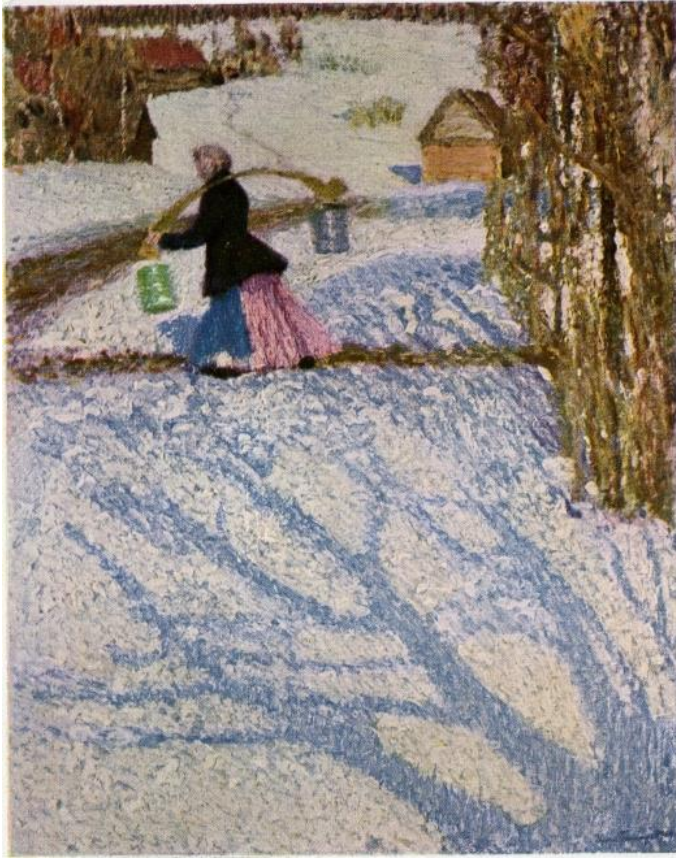
Вихователь демонструє прийом розмивання — повертає аркуш паперу вертикально, змочує його чистою водою за допомогою ватного тампону чи губки і дуже швидко (поки аркуш не висох) проводить лінію вгорі аркуша зліва направо (там де має бути небо) того кольору, яким дитина хоче зобразити «своє» небо — вранішнє, денне чи вечірнє.

Починає малювати зверху і постійно змочує тампон чи губку чистою водою, щоб на аркуші утворилася колірна розтяжка — від насиченого (блакитного, рожевого, синього) кольору зверху до світло-блідого внизу.

Самостійна робота дітей. Вихователь під час малювання звертає увагу на опанування прийому розмивання, на малювання по вологому шару, на передавання характерних особливостей весняного неба. Використовує диференційований (ураховує зону найближчого розвитку дитини — спонукає до творчості) та індивідуальний підходи (ураховує індивідуальні особливості та можливості дитини, додатково на своєму зразку демонструє прийоми роботи) до дітей за потреби, стежить за поставою під час роботи.

III. Заклучна частина

Вихователь улаштовує виставку дитячих робіт та пропонує дітям розповісти про те, який момент весняного неба зображено на власному малюнку та на інших малюнках.

І. Грабарь «Березневий сніг»

**А.К. Саврасов
«Граки прилетіли»**

